

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง*: แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์

ฉัตรชนก ชัยวงศ์¹

รับบทความ: 12 ตุลาคม 2563

แก้ไขบทความ: 21 พฤศจิกายน 2563

ตอบรับ: 11 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ของวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* ซึ่งเป็นผลงานของ โชติ ศรีสุวรรณ นักเขียนมือรางวัลที่มีผลงานการเขียนเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจำนวนมาก ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นเด็กที่ดี การเป็นผู้ใหญ่ที่ดี การดำรงความเป็นไทย การไม่ไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม และแนวคิดเกี่ยวกับชนบทและเมือง ซึ่งเป็นการเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตให้ทั้งแก่เด็กและเยาวชน โดยแนวคิดดังกล่าวสร้างขึ้นจากกลวิธีการสร้างโครงเรื่อง และกลวิธีการสร้างตัวละคร วรรณกรรมเยาวชนเล่มนี้มีบทบาทในการสะท้อนให้เห็นบริบทสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นทัศนคติของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กในสังคม และวางกรอบแนวคิดและการประพจน์ของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในสังคมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพลเมืองและเยาวชนของรัฐ

คำสำคัญ: วรรณกรรมเยาวชน, แนวคิด, รางวัลวรรณกรรม

¹ นักวิชาการอิสระ (อีเมล: chatchanokchaiwong@gmail.com)

Young Adult Fiction *Pho Maha Mae Hang Khrueang*
Luk (Sao) Nakrong: Concepts and Literary Techniques

Chatchanok Chaiwong **

Received: October 12, 2020

Revised: November 21, 2020

Accepted: December 11, 2020

Abstract

The paper aims to explore and analyse various concepts present in *Pho Maha Mae Hang Khrueang Luk (Sao) Nakrong*, a young adult fiction written by Chot Srisuwan, a multi-award winning writer known for his children and young adult works. It is found that concepts in this young adult novel are mainly concerned with the idea of how to be a good child and good adult, the preservation of Thai culture and ‘Thainess’, the resistance to trends in a materialistic world and the concept of rural versus urban living which draw behavioural boundaries for children and young adults. These concepts are created and embedded within the structure of the novel and the construction of characters. It makes this novel a clear reflection of the socio-cultural context that is essentially an adult’s perspective and perception towards children and young adults within a society and the way

** Independent Scholar (Email: chatchanokchaiwong@gmail.com)

adults assert their power and indoctrinate cognitive and behavioural boundaries for children and young adults.

Keywords: young adult fiction, concepts, fiction awards

บทนำ

ความเป็นเด็กในแต่ละสังคมแตกต่างกันไปตามการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่ วรณกรรมเยาวชนเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่สะท้อนภาพของเด็กตามทัศนคติและกรอบความคิดของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กในสังคม เมื่อพิจารณาสังคมไทยซึ่งให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส พบว่าแนวคิดเรื่อง “ที่ต่ำที่สูง” เป็นสิ่งที่คนในสังคมมักได้รับการอบรมสั่งสอนตั้งแต่เด็ก การสั่งสอนดังกล่าวเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมในความสัมพันธ์ทางสังคมที่แบ่งแยกว่าผู้ใหญ่คือผู้ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่า ผู้น้อยคือเด็กหรือผู้เยาว์ที่ต้องเคารพเชื่อฟังและเกรงใจผู้ใหญ่ (ศิริพร ศรีวรกานต์ (2551, น. 1)

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็กแบบผู้น้อยที่ควรต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่และผู้ใหญ่ที่ต้องคอยชี้นำเด็กดังกล่าวนี้ ปรากฏเด่นชัดในวรรณกรรมเยาวชนไทยหลายเรื่อง วรณกรรมเยาวชนเรื่องหนึ่งที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็กได้น่าสนใจ คือเรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* ผลงานของโชติ ศรีสุวรรณ ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมถึง 2 รางวัล คือ รางวัลบันเทิงคดีสำหรับวัยรุ่นรุ่นดีเด่น (12-18 ปี) จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2562 และรางวัลชนะเลิศ รางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ด ประเภทวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ประจำปี 2562

โชติ ศรีสุวรรณ เป็นนักเขียนมือรางวัลที่มีผลงานการเขียนเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจำนวนมาก และเสนอแนวคิดอันหลากหลาย โดยเฉพาะประเด็นทางสังคม ดังที่ศิริบุรณ์ เถิงสุข (2543) ได้ศึกษาแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายของโชติ ศรีสุวรรณ ตั้งแต่ปี 2432-2541 พบว่า ผลงานของโชติ ศรีสุวรรณ เป็นงานเขียนแนวสะท้อนท้องถิ่นที่เน้นคุณค่าทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่งเสริมและอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมและสังคม เนื้อเรื่องมักเกี่ยวกับชีวิตคนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความยากจนและความด้อยโอกาส ทั้งยังนำเสนอเรื่องบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวไว้อย่างเข้มข้น เช่น พ่อคือผู้นำของครอบครัว เด็กหรือลูกจะต้องทำตามที่ผู้ใหญ่แนะนำ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเรื่องนี้ยังไม่ได้อภิปรายเกี่ยวกับประเด็นเรื่องแนวคิดของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก การวางกรอบประเพณีของคนในสังคม และบทบาทของงานเขียน โดยเฉพาะที่นำเสนออยู่ในวรรณกรรมเรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* รวมถึงยังมิได้ศึกษาเชื่อมโยงวรรณกรรมกับรางวัลวรรณกรรมที่โชติ ศรีสุวรรณได้รับ

บทความนี้จึงจะมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ของวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* ของโชติ ศรีสุวรรณ อย่างละเอียด โดยเฉพาะประเด็นเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็ก ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นวรรณกรรมเยาวชนของเรื่องนี้ โดยจะใช้กรอบของวาทกรรมอภิปรายบทบาทของวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วย

ในบทความนี้ ผู้วิจัยนิยามว่าเด็กหรือเยาวชนคือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 10-18 ปี ตามนิยามในเชิงกฎหมาย และมีสมมติฐานว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ถ่ายทอดให้เห็นถึงแนวคิดต่าง ๆ ที่กำหนดกรอบความประเพณีและบทบาทของเด็กและผู้ใหญ่ในสังคม เช่น เด็กจะต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก รวมถึงปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะวัฒนธรรมพื้นถิ่นจากการเลือกใช้ฉากการประจวร้องเพลงลูกทุ่งและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวคิดดังกล่าวนำเสนอผ่านการสร้างโครงเรื่องที่ทั้งโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องย่อยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของตัวละครที่และการสร้างตัวละครแบบชั่วคราวข้ามที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นเด็กตามกรอบความประเพณี

พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง: เนื้อหา ประวัติผู้เขียน และรางวัล วรรณกรรม

พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง เป็นผลงานของโชติ ศรีสุวรรณ ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2561 ภูมิหลังของวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง ด้านเนื้อหา ประวัติผู้เขียน และรางวัลวรรณกรรมที่ได้รับ มีดังนี้

1. เนื้อเรื่องโดยสังเขป

พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง มีเนื้อเรื่องโดยสังเขปดังนี้

มหาเพชรเป็นอดีตพระนักเทศน์ที่สึกออกมามีครอบครัวและประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรที่ทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ มีเอี้ยง อดีตทางเครื่องสาววงหมอลำซึ่ง "หนุ่มกระโดน-สาวกระแต" เป็นภรรยา และมีลูกสาวอายุ 15 ปี ชื่อ อี๋ นำพร นักร้องประจำวงดนตรีลูกทุ่งของโรงเรียน และลูกชายคนเล็ก อายุ 10 ปี ชื่อ ฉัตรชัย

อี๋ อยากเป็นนักร้องลูกทุ่งชื่อดังจึงลงประกวดในงานแข่งขันประจำอำเภอ เอี้ยงก็เห็นดีเห็นงามและสนับสนุนลูกทุกทางไม่ว่าจะเสียเงินไปมากเพียงใด เพราะต้องการกลับมามีชื่อเสียงอีกครั้ง อี๋ชนะในรอบการประกวดเพลงช้า แต่สุดท้ายก็แพ้ในรอบเพลงเร็ว ผู้ที่ชนะคือ เตือนเต็ม ลูกสาวของสี่แพรผู้เคยสนิทกับเอี้ยง อี๋จึงต้องการลาออกจากดนตรีของโรงเรียนเพื่อฝึกซ้อมกับหนุ่มกระโดน-สาวกระแต แต่สุดท้าย ครูปิยะ ครูผู้ควบคุมวงแจ้งว่า วงดนตรีของโรงเรียนจะแสดงร่วมกับวง "หนุ่มกระโดน-สาวกระแต" ทางช่องโทรทัศน์ อี๋จึงคืนดีกับเตือนเต็ม

ระหว่างนั้น มีเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ซ้อนทับกันไป คือ เขและโหม่งอยากได้โทรศัพท์มือถือไอโฟนแบบคนอื่น ๆ แต่พ่อแม่ไม่มีเงินซื้อให้ เขจึงไปขโมยโทรศัพท์ของกิมจ้อย ภายหลังพอมหาเพชรจับได้และสอนทั้งคู่ให้กลับมาเป็นเด็กตั้งใจเรียนและทำงานช่วยพ่อแม่อีกครั้ง ทั้งยังแนะนำวิธีการสอนเด็กแก่ครู ส่วนป้าสี ต้องเลี้ยงหลานให้ลูกที่ไปทำงานต่างประเทศ ลูกของป้าให้ป้าตามใจหลานเพราะตนไม่อยู่บ้านจึงรู้สึกผิด ส่วนป้าสี

ก็ไม่กล้าสั่งสอนลูกหลานและไม่อยากให้หลานช่วยทำงานจึงทำให้ปองใจหนีออกจากบ้านตามคนในอินเทอร์เน็ตไป เพราะทางบ้านไม่มีเงินพอให้ตามที่ปองใจต้องการ ภายหลังมหาเพชรได้ติดต่อกับตำรวจจนปองใจกลับมาได้และสำนึกผิด

2. ประวัติของโชติ ศรีสุวรรณ

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (2561) ได้กล่าวถึงประวัติของโชติ ศรีสุวรรณ ไว้ดังนี้ โชติ ศรีสุวรรณ เป็นข้าราชการตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 9 อยู่ที่อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา และเป็นนักเขียนที่มีผลงานหลากหลายทั้งนวนิยายสืบสวน สอบสวน นิทาน เรื่องสั้น และวรรณกรรมเยาวชนรวมทั้งหมดกว่า 60 เล่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานเขียนที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนตามชนบท ผลงานหลายเล่มได้รับรางวัลหนังสือในระดับชาติหลายรายการ เช่น

ความภูมิใจของลอย (2532) ได้รับรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2534

ไหมด้อย (2533) ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการสำนักงานปราบปรามและป้องกันผู้ประพฤตินิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) ปี 2534

ดอกไม้บานที่เชิงภู (2536) ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ปี 2538

ถล่มจักรวาล (2538) ได้รับรางวัลที่ 1 จากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ปี 2541

พระจันทร์ทรงกลด (2541) ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2543 ปี 2557

ม่อนน้อยที่รัก (2556) ได้รับรางวัลชมเชย หนังสือสำหรับเด็กวัยอายุ 12-18 ปี จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และรางวัลหนังสือแนะนำ เซเวนบุ๊กอวอร์ด ครั้งที่ 11 ปี 2561

บึงน้ำแห้ง (2560) ได้รับรางวัลชมเชย หนังสือสำหรับเด็กวัยร่นอายุ 12-18 ปี จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี 2557 และรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 เซเวนบุ๊กอวอร์ด ครั้งที่ 15 ประจำปี 2561

ผลงานล่าสุดของโชติ ศรีสุวรรณ ที่ได้รับรางวัลคือ *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* (2561) วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ ได้รับรางวัลบัณฑิตยศาสตร์ (12-18 ปี) จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2562 และรางวัลชนะเลิศ รางวัลเซเวนบุ๊กอวอร์ด ประเภทวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ประจำปี 2562

3. รางวัลวรรณกรรมของ *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง*

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า เรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* ได้รับรางวัลวรรณกรรมถึง 2 รางวัล คือ รางวัลบัณฑิตยศาสตร์ (12-18 ปี) จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2562 และรางวัลชนะเลิศ รางวัลเซเวนบุ๊กอวอร์ด ประเภทวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ประจำปี 2562 ในที่นี้จะกล่าวถึงประวัติโดยสังเขปของรางวัลที่วรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับ ดังนี้

ประวัติของรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (2561) ได้กล่าวไว้ว่า ในปี 2515 องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศให้ปีดังกล่าวเป็น "ปีหนังสือสากล" หรือ "ปีหนังสือระหว่างชาติ" จึงขอความร่วมมือให้ประเทศสมาชิกร่วมฉลองปีหนังสือสากลด้วยการจัดกิจกรรมอันเกี่ยวข้อง ประเทศไทยจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อจัดงานปีหนังสือระหว่างชาติ 2515 อันมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และมีกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือ คณะกรรมการดังกล่าวได้ดำเนินงานหลายโครงการ หนึ่งในนั้นคือ "โครงการประกวดหนังสือดีเด่น" ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยมีสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยรับผิดชอบดำเนินการ เพื่อ

ส่งเสริมบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือให้ผลิตงานที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ผู้อ่านรู้จักเลือกหาหนังสือที่มีคุณค่าและสารประโยชน์เหมาะสมมาอ่าน อันจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยมีสาระสำคัญหลักที่หนังสือที่ได้รับรางวัลต้องเป็นหนังสือที่ไม่กระทบกระเทือนต่อศีลธรรม หรือความมั่นคงของประเทศไทย

ประวัติของรางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ด ในหนังสือ *โครงการประกวดหนังสือดีเด่น รางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ด ครั้งที่ 17 ประจำปี 2563 (2562)* ได้กล่าวว่าบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด(มหาชน) ได้ดำเนินการส่งเสริมการอ่านร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2537 จากการดำเนินการส่งเสริมการอ่านดังกล่าวจึงเป็นที่มาให้ บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ตั้งแต่ปี 2537 จัดประกวดโครงการหนังสือดีเด่น รางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ดขึ้นครั้งแรกในปีเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกและส่งเสริมหนังสือดีมีคุณภาพให้กับสังคมไทย เพื่อส่งเสริมการอ่านและเป็นทางเลือกให้คนไทยโดยเฉพาะเยาวชน

แนวคิดในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พอมหา แม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง*

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พอมหา แม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* มีหลากหลายแนวคิด ได้แก่ แนวคิดการเป็นเด็กที่ดี การเป็นผู้ใหญ่ที่ดี การดำรงความเป็นไทย การไม่ไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม และแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นชนบทที่ดีกว่าความเป็นเมือง ดังนี้

1. การเป็นเด็กที่ดี

พอมหา แม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง นำเสนอแนวคิดการเป็นเด็กที่ดีไว้อย่างหลากหลาย ได้แก่ เด็กที่ขยันหมั่นในพุทธศาสนา เด็กที่เชื่อฟังผู้ใหญ่ เด็กที่ช่วยแบ่งเบาภาระ

พ่อแม่ เด็กที่ตั้งใจเรียน เด็กที่มีคุณธรรมจริยธรรม และเด็กที่ประพฤติตัวเหมาะสมตามวัย
ดังนี้

1.1 เด็กที่ยึดมั่นในพุทธศาสนา

พ่อมหา แม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง ไม่ได้กล่าวถึงประเด็นทางศาสนาอย่าง
ตรงไปตรงมามากนัก แต่แสดงออกผ่านตัวละครสำคัญอย่าง มหาเพชร ผู้เป็นพ่อของอิว
และฉัตร และเป็นสามีของเอี้ยง ที่เคยบวชเรียนมาตั้งแต่อายุ 13 ปี มหาเพชรไม่เพียง
เป็นทั้งพ่อและสามีที่ดี แต่ยังเป็น “ปราชญ์ชาวบ้าน” ที่คนในหมู่บ้านทุกคนนับถือและ
เชื่อฟัง หากพิจารณา महाเพชรในฐานะผู้ใหญ่ มหาเพชรเป็นตัวอย่างของผู้ใหญ่ที่ยึดมั่นใน
ศาสนา แต่การที่เรื่องเล่าว่ามหาเพชรบวชเรียนมาตั้งแต่อายุ 13 ปี และ “เติบโตมากับวัด”
(โชติ ศรีสสุวรรณ, 2561, น. 15) ในแง่หนึ่งจึงถือเป็นการนำเสนอลักษณะของเด็กที่ดีด้วย
โดยเฉพาะเด็กชายผู้ที่สังคมตั้งมั่นให้บวชเรียนเพื่อทดแทนคุณบุพการี ดังที่มีข้อความ
กล่าวถึงความคิดของมหาเพชรเมื่อตอนเป็นเด็กว่า “ในปีนั้นท่านถามว่า อยากบวชเรียน
หรืออยากเรียนต่อมัธยม เพชรเติบโตมากับวัด เขาตอบหลวงลุงเต็มปากเต็มคำว่า ขอบวช
เรียนธรรมะสืบต่อคำสอนพระพุทธองค์ด้วยจิตศรัทธา” (โชติ ศรีสสุวรรณ, 2561, น. 15)
จะเห็นได้ว่าการที่เรื่องกล่าวว่าแท้จริงแล้วหลวงลุงไม่เคยบังคับมหาเพชรเมื่อครั้งยังเด็กให้
บวชเรียนแต่ มหาเพชรกลับบวชเรียนด้วยความตั้งใจจริง แสดงให้เห็นถึงความเป็นเด็กที่ดี
ที่ไม่เพียงยึดมั่นในพุทธศาสนาแต่เพียงผิวเผินแต่ยังศรัทธาด้วยใจ และการที่มหาเพชร
เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่คนนับถือมากจนแม้สึกออกจากร่มกาสาวพัตร์แล้วคนก็ยังคงเรียกว่า
“มหา” อยู่ นั่น แสดงให้เห็นถึงข้อดีของพุทธศาสนาที่เด็กควรจะยึดมั่น ซึ่งแท้จริงแล้วการ
เป็นเด็กที่ดีหรือแม้แต่ผู้ใหญ่ที่ดีอาจไม่จำเป็นต้องนับถือศาสนาเลยก็ได้

นอกจากนั้น แม้มหาเพชรสึกออกมาแล้วก็ยังยึดมั่นในพุทธศาสนาไม่ขาดหาย
เมื่อมีงานวัดก็มักไปช่วยงานหรือเมื่อสอนเด็กก็มักสอดแทรกศีล 5 ด้วยเสมอ
ซึ่งไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงความยึดมั่นในพุทธศาสนาของมหาเพชร แต่ยังสะท้อนให้เห็น
ถึงการนิยามว่าเด็กดีควรจะยึดมั่นในพุทธศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด เพราะการ

กล่าวถึงสืล 5 ไม่เพียงเป็นการสอนเด็กธรรมดาเท่านั้น แต่ยังเป็นการสอนที่ผูกโยงกับพุทธศาสนาด้วย

1.2 เด็กที่เชื่อฟังผู้ใหญ่

สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความอาวุโสมาก กล่าวคือความสัมพันธ์ในสังคมโดยกว้างจะแบ่งเป็น ผู้ใหญ่กับผู้ย่อย ผู้ย่อยจะต้องเคารพ เชื่อฟัง และไม่ตั้งคำถามหรือมีความคิดเห็นที่ขัดกับผู้ใหญ่ ไม่เช่นนั้นจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่ “ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง” “ไม่มีสัมมาคารวะ” และ “ปิ่นเกลียว” ไม่ว่าจะเป็นการเคารพบุพการีของตนเอง หรือผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในสังคมก็ตาม แนวคิดดังกล่าวเห็นได้จากหลายตอนในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ เช่น ช่วงแรกที่อ๊อดต้องการจะจัดฟันตามคนนิยม มีฉากทะเลาะกับพ่อและแม่ ซึ่งทำให้ภาพของอ๊อดเป็นเด็กที่ก้าวร้าว ดังที่อ๊อดเถียงพ่อแม่ว่า “นั่นเป็นส่วนที่พ่อกับแม่จะต้องรับผิดชอบเอง นี่อ๊อดมาได้มา อ๊อดก็ต้องทำในสิ่งที่อ๊อดอยากได้บ้าง” (โชติ ศรีสสุวรรณ, 2561, น. 161) อันทำให้แม่ของอ๊อดต้องขึ้นเสียงดังเตือนให้อ๊อดหยุดพูด แต่ในตอนท้ายเมื่ออ๊อดกลับใจมาเชื่อฟังพ่อแม่ ภาพของอ๊อดเป็นเด็กที่น่ารักสมวัยทันที ดังที่กล่าวว่า “ก็อ๊อดเชื่อพ่อไง พ่อว่าเขี้ยวข้างขวา เวลาอ๊อดยิ้มมันเข้ากับลักยิ้มบนแก้ม” (โชติ ศรีสสุวรรณ, 2561, น. 211)

นอกจากการนำเสนอให้เห็นว่าเด็กควรต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่แล้ว ยังเสนอให้เห็นถึงผลเสียของการไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ด้วย ดังเห็นได้จากตัวละครปองใจ หลานสาวคนโตของป้าสีปองใจเป็นเด็กที่ต่อต้านและเถียงป้าสีผู้เป็นย่าเสมอ โดยมักใช้น้ำเสียงที่ไม่นุ่มนวลเมื่อพูดกับย่า จนกระทั่งโดนคนในอินเทอร์เน็ตหลอกไปขายตัว เมื่อได้กลับมาก็นึกผิดและกล่าวว่าตนจะไม่ทำให้ป้าสีไม่สบายใจอีก ดังที่ปองใจกล่าวสำนึกผิดกับย่าอย่างนุ่มนวลว่า “ย่าจ๋า...หนูขอโทษ! หนูไม่เคยทำให้ย่าสบายใจเลย ต่อไปหนูจะไม่ทำอย่างนี้อีก หนูสัญญา...” (โชติ ศรีสสุวรรณ, 2561, น. 232) จะเห็นว่าเมื่อปองใจต้องพบเจอกับเรื่องร้าย ๆ

จากการที่ตนเอาแต่ใจตนเองและไม่เชื่อฟังยา ปองใจจึงสำนึกผิดและเปลี่ยนน้ำเสียงที่พูดกับยาให้ไพเราะขึ้น

1.3 เด็กที่ช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่

เนื่องจากครอบครัวในสังคมไทยส่วนหนึ่ง พ่อแม่ต้องทำงานหนักทั้งในแง่การหาเงินเลี้ยงครอบครัวและการทำงานบ้าน ดังนั้น จึงมีประโยชน์ที่เด็กในสังคมจะได้ยินอยู่เสมอคือ เด็กควรต้องช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่ ทั้งการบอกโดยตรงหรือโดยอ้อมผ่านการชมเด็กคนอื่น ๆ ที่พ่อแม่เห็นว่าช่วยพ่อแม่ขายของหรือทำงานบ้าน ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นถึงแนวคิดดังกล่าวเช่นกัน จากการที่เห็นได้ว่าเด็กอย่างฉัตร แก้ว และเดือนเต็ม ช่วยพ่อแม่ทำงานตลอด ซึ่งเด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่มีลักษณะความเป็นเด็กดีข้ออื่น ๆ อยู่ด้วย ดังเช่นที่เดือนกล่าวกับแม่ว่า “แม่มีอะไรจะให้เดือนช่วยกับออกมาเถอะ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 50) หรือฉัตรและแก้วก็มักช่วยเหลืองานของพ่อโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ดังที่กล่าวว่า “มหาเพชรตัดผักกองๆ ไว้ให้ลูกขายกับเพื่อนชนใส่ตะกร้า แล้วยกหลบแสงแดดจ้าไว้ในร่มมะม่วงแก้วใบดกครีมีที่ยืนต้นอยู่ห่างจากแปลงผักออกมาสักสิบเมตร ฉัตรยกมือป้ายเม็ดเหงื่อที่หน้าผากเมื่อยืนมาเดินข้างพ่อ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 51)

ในข้อความแรกข้างต้น แม้เดือนเต็มจะต้องซ้อมร้องเพลงแต่เดือนเต็มก็เต็มใจช่วยแม่ทำงาน ส่วนในข้อความที่สอง การกล่าวว่า แม่จะมี “แสงแดดจ้า” แต่เด็ก ๆ อย่างฉัตรและแก้วยังคงไม่เกียจงานแต่ช่วยพ่อมหาเพชรอย่างขยันขันแข็ง แสดงให้เห็นถึงเด็กที่ดีตามคติผู้ใหญ่ไทยอย่างชัดเจนว่าเด็กจะต้องช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่ ซึ่งเด็กสามคนนี้เป็นเด็กที่วรรณกรรมเรื่องนี้จัดให้เป็นเด็กดีในลักษณะอื่น ๆ ด้วย ขณะที่โหน่งและเชยที่อยู่ในช่วงแรกยังถือว่าเป็นเด็กไม่ดีจากพฤติกรรมขโมยของ แกล้งคนอื่น ทำตัวเกินเด็ก ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ พบว่าไม่ปรากฏส่วนที่แสดงถึงการช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่เลย แต่ในช่วงที่โหน่งและเชยกลับใจแล้ว ปรากฏเนื้อความที่แสดงให้เห็นว่าทั้งสองช่วยงานมหาเพชร แม้ไม่ใช่ว่าช่วยงานพ่อแม่ของตนแต่การที่มหาเพชรเป็นผู้ที่เคยสั่งสอนทั้งคู่ และเป็นผู้ที่

ช่วยเหลือครอบครัวของเขารื่องการขาดข้าวสารไว้ จึงถือได้ว่า พ่อมหาเพชร ก็ถือเป็น พ่อของทั้งคู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การช่วยแบ่งเบาภาระดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นการแบ่งเบาภาระบุพการีของตนเท่านั้นแต่เป็นการช่วยเหลือหรือตอบแทนผู้มีพระคุณตามลักษณะของผู้มีความกตัญญูตเวทีดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังข้อความที่โหม่งบอกฉัตรว่า “ฉัตร เสาร์ที่จะถึงนี้พวกเราจะไปช่วยเก็บถั่วดินอีกนะ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 223)

1.4 เด็กที่ตั้งใจเรียน

ความเป็นเด็กตั้งใจเรียนเป็นลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏมาอย่างยาวนานในสังคมไทย ดังเช่น คำขวัญวันเด็กปี 2508 ที่ว่า “เด็กจะต้องรักเรียนและเพียรทำดี” (คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, 2508, อ้างถึงใน วัชนี คำน้ำปาด, 2547, น. 80) และปี 2514 ที่ว่า “ยามเด็กจงหมั่นเรียน เพียรกระทำดี เติบใหญ่จะได้มีความเจริญ” (คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ, 2514, อ้างถึงใน วัชนี คำน้ำปาด, 2547, น. 80) ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นว่าเด็กที่ดีอย่างฉัตรและแก้วเป็นเด็กที่ใฝ่ในการเรียนมาก มักพูดถึงหนังสือที่ตนได้เรียนอยู่เสมอ ดังข้อความที่ว่า

แก้วอ้างถึงสิ่งที่ครูอธิบายและเคยอ่านเรื่อง สวนส้มของลุงบุญ ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษา ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หนังสือชุดนี้เป็นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2433) ที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียน แก้วชอบหนังสือภาษาไทยชุดนี้มาก เพราะเนื้อหาบทเรียนน่าสนใจ มีความรู้ด้านการใช้ภาษาท้ายบทเรียนชัดเจน

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 39)

การที่กล่าวว่า “อ้างถึงสิ่งที่ครูอธิบาย” แสดงให้เห็นว่าแก้วจะต้องตั้งใจเรียนจนสามารถจำข้อความที่ครูอธิบายมาเล่าต่อได้ นอกจากนั้นยังกล่าวถึงหนังสือที่แก้วชอบ

อ่านโดยระบุเหตุผลว่าเหตุใดจึงชอบ จะเห็นว่าเหตุที่แก้วชอบอ่านหนังสือ ไม่ใช่เหตุผลเรื่องความบันเทิง แต่เป็นเหตุผลด้านการเรียนโดยเฉพาะ ทั้งยังระบุรายวิชาได้อย่างดีในแง่ว่าสอนเรื่องการใช้ภาษา แสดงให้เห็นถึงความรักเรียนและรักการอ่านอย่างแท้จริงของแก้วได้อย่างดี

1.5 เด็กที่มีคุณธรรมจริยธรรม

ความมีคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ มีทั้งความกตัญญู และคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศีล 5 ในแง่ความกตัญญูนั้น ในเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีความกตัญญูต่อนั้นก็คือเด็กที่เชื่อฟังพ่อแม่ ดังข้อความที่ว่า “โหน่ง อ๋อามองแม่อาย่ำนนั้นสิลูก แม่ที่เลี้ยงลูกมาแต่เด็กจนโต ก้มลงกราบแม่เสียลูก ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 111) ซึ่งข้อความดังกล่าวเป็นสิ่งที่มหาเพชรบอกโหน่งเพราะโหน่งโกรธแม่และไม่เชื่อฟังแม่ ซึ่งไม่เพียงบอกว่าโหน่งควรจะไม่ทำอะไร และทำอะไร แต่ยังบอกถึงเหตุผลที่ต้องทำนั่นคือ เพราะบุญคุณของแม่ นอกจากนั้น ความกตัญญูที่ปรากฏในเรื่องยังเป็นการที่เด็กต้องเลี้ยงดูพ่อแม่หรือผู้มีพระคุณ ดังข้อความที่ว่า “ปองใจได้กลับบ้านอย่างปลอดภัย นับว่าบุญคุณคุ้มครอง ต่อไปก็ดูแลย่า ตั้งอกตั้งใจเรียน” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 232)

ส่วนคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศีล 5 แสดงให้เห็นชัดเจนทั้งในแง่ที่ว่า เด็กที่ดีต้องไม่รังแกหรือฆ่าสัตว์ ต้องไม่โกหก ต้องซื่อสัตย์ไม่ลักขโมยของของผู้อื่น และต้องไม่ดื่มสุราและของมึนเมา ดังข้อความ “พวกเอ็งล่ำมันทำไม นกฮูกมันนอนกลางวัน ตามันฝ้า ฟางมองไม่ค่อยเห็น พวกเอ็งรังแกมันซัดๆ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 224) แสดงให้เห็นความมีเมตตาของแก้วที่ไม่ใช่เพียงเพราะกลัวเพื่อนทำผิด “บาป” แต่เป็นความเห็นใจและเข้าใจสัตว์อย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ยังพบแนวคิดการเป็นเด็กที่ดีได้ด้วยการปฏิบัติตามศีล 5 ดังที่พอมหาเพชรได้สอนเด็ก ๆ ในเรื่องไว้ ดังข้อความว่า

ศีลข้อ 2 ห้ามลักทรัพย์ ห้ามหยิบถือของผู้อื่น...ถ้าเจ้าของเขาไม่อนุญาต จะหยิบฉวยเอาไม่ได้ ศีลข้อ 3 ห้ามผิดลูกเมียผู้อื่น พวกเธอยังเด็กอยู่ ยังไม่เข้าใจเรื่องประพฤติดิตทางเพศ ศีลข้อ 4 ห้ามพูดโกหก ห้ามพูด หยาบคาย ไม่ด่าทอเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่น ศีลข้อ 5 ห้ามดื่มสุรา เหล้า เบียร์ ของมันเมาทุกอย่าง

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 150-151)

1.6 เด็กที่ประพฤติดิตเหมาะสมตามวัย

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2551) ให้ความหมายคำว่า “แก่แดด” ไว้ว่า ทำเป็นผู้ใหญ่เกินอายุ ซึ่งเป็นคำที่ผู้ใหญ่มักกล่าวเมื่อเห็นว่าเด็กคนหนึ่ง ๆ ประพฤติดิต หรือคิดเกินกว่าวัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้ใหญ่ผู้น้อยในสังคมอีกเช่นกันว่า ผู้น้อย ไม่ควรประพฤติดิตเช่นผู้ใหญ่ และแสดงให้เห็นถึงการให้ค่าความเหมาะสมแก่สิ่งหนึ่ง ๆ เช่น ตัวละครในเรื่องที่เป็นเด็กจะถูกแบ่งออกเป็นเด็กที่ประพฤติดิตตามวัย เช่น เดือนเต็ม ฉัตร เข คือเป็นเด็กที่ตั้งใจเรียน ช่วยพ่อแม่ทำงาน และแต่งตัวตามวัย กรณีของเดือนเต็ม แสดงให้เห็นผ่านการที่เดือนเต็มใส่ชุดเรียบร้อยมิดชิดขึ้นประกวดร้องเพลง ดังข้อความ “คนเป็นแม่ยังสงสัย นึกชมที่ ลูกสาวรู้จักเลือกแต่งตัวง่าย ๆ เด็กสาววัยใสหน้าตาน่ารัก แต่งตัวเรียบร้อย ๆ ก็สวยสดใส ดูไม่มีจริตจะก้านเกินไบนัก” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 87) จากข้อความจะเห็นว่ากรณีนี้เป็นการให้ค่าว่าเด็กที่ประพฤติดิตตามวัย โดยเฉพาะ เด็กผู้หญิงที่ดูไม่โตจนเกินไป และแต่งตัวเรียบร้อยจะเป็นเด็กที่น่าได้รับคำชม ลักษณะ ดังกล่าวไม่เพียงแสดงให้เห็นว่าการประพฤติดิตเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดี แต่ยังเป็นการสื่อไปในตัว ว่าหากแต่งตัวเกินวัยจะดูไม่น่ารัก

แนวคิดเรื่องเด็กดีลักษณะต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการรวบรวมลักษณะ ของเด็กที่ดีและเด็กที่ไม่ดีไว้ในตัวละครแต่ละกลุ่ม อันเป็นการสร้างแนวคิดการเป็นเด็กที่ดี เพื่อวางบรรทัดฐานให้เด็กประพฤติดิตตาม และขณะเดียวกันก็เป็นการสื่อสารกับผู้ใหญ่

ให้ช่วยสอดส่องและอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นไปตามความดีที่นิยามขึ้นและดำรงอยู่ในสังคม

เมื่อพิจารณาความเป็นเด็กที่ดีที่ปรากฏ จะเห็นว่าความดีเหล่านั้นค่อนข้างเป็นความดีที่เป็นนามธรรม เช่น ความกตัญญู การนับถือศาสนา การมีจริยธรรม ที่ตีกรอบให้เด็กว่าเด็กควรจะประพฤติตน “ต่อผู้อื่น” อย่างไร ไม่ใช่ “ต่อตนเอง” อย่างไร เช่น เด็กจะต้องกตัญญู “ต่อผู้มีพระคุณ” เด็กต้องเชื่อฟัง “ผู้ใหญ่” ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นอาวุโสและลำดับชั้นความสัมพันธ์ของคนในสังคมว่าเด็กอยู่ในชั้นล่างสุดไม่ว่าจะในระดับครอบครัว หรือระดับสังคมขนาดใหญ่ นอกจากนั้น อาจกล่าวได้ว่าความเป็นเด็กที่ดีที่ปรากฏยังเป็นความเป็นเด็กที่ดีที่ไหลวนและปลูกฝังให้เด็กไทยมาเกือบตลอด หากพิจารณาให้เห็นอย่างเด่นชัดที่สุดอาจพิจารณาเทียบกับหน้าที่ของเด็ก 10 ประการ ที่มีขึ้นในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม อันเป็นช่วงที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างเข้มข้นตามบริบทสังคมสมัยนั้น ดังเนื้อเพลงที่ว่า

เด็กเอ๋ย เด็กดีต้องมีหน้าที่ 10 อย่างด้วยกัน หนึ่ง นับถือศาสนา สอง
รักษาธรรมเนียมมั่น สาม เชื่อพ่อแม่ครูบาอาจารย์ สี่ วาจานั้นต้อง
สุภาพอ่อนหวาน ห้า ยึดมั่นกตัญญู หก เป็นผู้รู้รักการงาน เจ็ด ต้อง
ศึกษาให้เชี่ยวชาญ ต้องมานะบากบั่น ไม่เกียจไม่คร้าน แปด รู้จักออม
ประหยัด เก้า ต้องซื่อสัตย์ตลอดกาล น้ำใจนักกีฬาหาญ ให้เหมาะ
กับกาลสมัยชาติพัฒนา สิบ ทำตนให้เป็นประโยชน์ รู้บาปบุญคุณโทษ
สมบัติชาติต้องรักษา เด็กสมัยชาติพัฒนาต้องเป็นเด็กที่พาชาติไทยเจริญ

(กระทรวงวัฒนธรรม, 2556)

แนวคิดดังกล่าวยังปรากฏในปัจจุบันดังเห็นได้จาก “ค่านิยม 12 ประการ” ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เช่น ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบา

อาจารย์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558) จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ยังคงผลิตซ้ำแนวคิดเช่นเดียวกับเพลงหน้าที่เด็กอยู่ซึ่งยังคงเป็นแนวคิดหลักที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยังยึดถือ และสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เขียน สำนักพิมพ์ รวมทั้งรางวัลวรรณกรรมทั้งที่จัดโดยภาครัฐบาล และภาคเอกชนที่เป็นหนึ่งในกลุ่มคนที่ยังยึดถือและผลิตซ้ำผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* นิยามความเป็นเด็กด้วยการสร้างแนวคิดเด็กที่ดี ขณะเดียวกันก็นิยามว่าเด็กที่ไม่ดีเป็นอย่างไร แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ที่เด็กพึงกระทำว่าเด็กจะต้องมีหน้าที่เพื่ออารังศาสนา เชื่อฟังผู้ใหญ่ ักตัญญูต่อผู้มีพระคุณทั้งครอบครัว โรงเรียน และสังคม ทั้งยังต้องช่วยเหลือและเลี้ยงดูผู้ปกครอง ตั้งใจเรียน มีความเมตตากรุณา รวมถึงไม่ประพฤติดนเกินความเป็นเด็กที่ผู้ใหญ่คาดหวังไว้

2. การเป็นผู้ใหญ่ที่ดี

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ไม่เพียงแต่เสนอแนวคิดเรื่องเด็กที่ดีเท่านั้น แต่ยังเสนอแนวคิดการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีด้วย โดยแสดงให้เห็นว่า ผู้ใหญ่ดีควรปฏิบัติตามบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม คือเป็นผู้นำที่ดี คอยสั่งสอน ชื่นำ และปกป้องเด็กในสังคมได้ โดยผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นถึงการปฏิบัติตามบทบาทได้อย่างเหมาะสมตามความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังข้อความที่ว่า

พ่อต้องเหน็ดเหนื่อยเพราะแม่แทบจะไม่ลงนามาช่วยพ่อ...พ่อบอกว่าแม่สวยเกินไปที่จะลงทำไร่ทำนาปลูกผัก...งานบ้านและเลี้ยงลูกจึงเป็นหน้าที่ของแม่ พ่อบอกอย่างเอาใจแม่ว่างานในบ้านและเลี้ยงลูกก็เป็นงานหนักหนาของแม่แล้ว...พ่อจึงอยู่ทำงานอยู่ที่นา ขณะที่แม่อยู่บ้านและลูกทั้งสองไปโรงเรียน...งานในนาไร่หนักแคะไหนพอทำได้ กลับบ้าน

ตอนเย็นเห็นลูก ๆ และแม่รอคอยรับด้วยรอยยิ้มอímใจของคนเป็นเมีย
แค่นี้พ่อก็สุขมากล้นหัวใจแล้ว

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 35)

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ในครอบครัวแบบดั้งเดิมที่ว่า
พ่อจะต้องเป็นเสาหลักหาเงินเลี้ยงครอบครัว ส่วนแม่เป็นแม่บ้านดูแลความเรียบร้อยของ
ทุกคนในครอบครัว ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงแบบดั้งเดิม
คือ ชายเป็นช้างเท้าหน้าหรือผู้นำ หญิงเป็นช้างเท้าหลังหรือผู้ตาม

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ยังเสนอว่า ในบทบาทพ่อแม่ หรือผู้ปกครองนั้น ควร
จะปฏิบัติตามบทบาทให้ “เหมาะสม” อย่างไร กล่าวคือ ผู้ใหญ่ควรจะชี้แนะและสั่งสอน
เด็กได้ดังเช่นที่พ่อมหาเพชรสั่งสอนเขและโหม่งเรื่องการลักขโมย ปกป้องและช่วยเหลือ
เด็กได้ดังเช่นที่พ่อมหาเพชรช่วยเหลือป้องกันจากมิถิชาชีพ นอกจากนั้น ในการประพฤติ
ตัวเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมแล้วควรที่จะไม่ตามใจเด็กจนเกินไป ดังข้อความ

พ่อแม่หรือผู้ปกครองก็ตามใจลูกหลานของตน เงินสดในครอบครัวก็ไม่มี
ก็ใช้ไปโดนดที่สวนไร่นาไปจำนองเอามอเตอร์ไซด์คันใหม่เอี่ยมมาให้
ลูกหลานของตนใช้ไปเรียนหนังสือ การตามใจลูกหลานมากเกินไปก็
เท่ากับชี้โพรงให้กระรอกเพราะนักเรียนบางคนที่มีรถเครื่องฉิดยาเกาะ
กลุ่มกันขับรถหนีเรียนไปเที่ยวจนเสียคนเสียการเรียนบางคนขับขี่ด้วยความ
คึกคะนองจนเกิดอุบัติเหตุถึงขั้นเสียชีวิตหรือพิการไปก็มากมาย

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 217)

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ควรจะช่วยปล่อยให้เด็กทำงาน
เองเพื่อฝึกให้เด็กช่วยแบ่งเบาภาระพ่อแม่ ดังข้อความที่ว่า “บางครั้งผู้ใหญ่มักจะมองว่า
ลูกหลานของตนยังเด็กจึงลงมือทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างจนเคยตัวแทบไม่อยากทำอะไรเพราะ

ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นพ่อแม่ปู่ย่าตายายซึ่งรักลูกหลานของตนมากต่างพากันทำให้ จนลูกหลานเคยตัว แล้วจะโทษใคร (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 194)” และเมื่อเด็กทำสิ่งที่ดี ก็ควรชื่นชม ดังเช่นเมื่อฉัตรถามพ่อว่า “เป็นไงพ่อ นิทานที่ผมเขียนพอใช้ได้ไหมครับ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 209) พ่อก็ปรบมือพลางเอ่ยชมว่า “ดี ฉัตรเขียนใช้ได้ทีเดียว” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 209)

นอกจากหน้าที่ของคนในครอบครัวแล้ว วรรณกรรมเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นหน้าที่ของคนในสังคมอย่าง ครู ด้วยว่าครูควรจะสอนเด็กอย่างไร ดังที่ปรากฏในข้อความต่อไปนี้ที่แสดงให้เห็นว่าครูไม่เพียงสอนความรู้ให้เด็ก แต่ต้องสอนคุณธรรมจริยธรรมด้วย “การเป็นครูมิใช่ว่าจะสอนแต่ความรู้เท่านั้นครูจะต้องชี้แนะให้เด็กรู้ว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ รู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งไหนไม่ดี” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 158) และการสอนดังกล่าวควรที่จะใช้เทคนิคการสอนเพื่อให้เด็กเข้าใจ ดังที่กล่าวว่า “การเล่านิทานให้เด็กฟังก็เป็นทางหนึ่งที่เราควรเอามาเล่าหรืออ่านให้ฟังเพื่ออบรมเด็กเนื้อหาบทนิทานจะช่วยขัดเกลาจิตใจเด็กเพราะมีตัวอย่างการทำดีทำชั่วเห็นชัดเจน” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 158)

นอกจากนั้น เมื่อเด็กทำผิดก็ควรจะบอกเด็กอย่างถูกวิธี ดังที่กล่าวว่า “การบอกสอนอบรมเด็กบางอย่างเราควรจะเป็นส่วนตัว” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น.1 58) จะเห็นว่า แนวคิดเหล่านี้ ค่อนข้างต่างจากความเป็นครูไทยที่เด็กสมัยก่อนคุ้นเคย เช่น การเรียกนักเรียนมาพูดคุยส่วนตัว

แนวคิดผู้ใหญ่ที่ดีนี้ มีข้อสังเกตว่านำเสนอไม่โดดเด่นเท่าแนวคิดเรื่องเด็กที่ดี ทั้งนี้คงเป็นเพราะวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมเยาวชนซึ่งมุ่งให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้อ่านหลัก และในอีกแง่หนึ่งอาจสะท้อนว่าสังคมคาดหวังว่าเด็กจะต้องมีคุณสมบัติ หน้าที่ และบทบาทที่ละเอียดและลึกซึ้งกว่าความเป็นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่เพียงแนะนำและสั่งสอนเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และผู้น้อยด้วย

3. การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้เน้นไปที่การนำเสนอ วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ หมอลำ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลักษณะเด่น ประการหนึ่งของเรื่องนี้ที่เกือบทุกคนในหมู่บ้านเคยเป็นหมอลำมาก่อนและมีความ พยายามจะฟื้นฟูหมอลำให้กลับมาโด่งดังอีกครั้ง ดังข้อความที่ว่า

ศิลปะพื้นบ้านอีสานสร้างความสนุกเพลิดเพลิน การร้องรำก็สอดแทรก ความคิด ความรู้ความเชื่อ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ จะทำให้คนฟังเกิดความเฉลียวฉลาด หมอลำกลอนยังช่วยส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมและวรรณกรรมทางศาสนา ผมและพี่น้องชาวบ้าน ตอนดูมขอสัญญ่าจะช่วยกันสืบสานศิลปวัฒนธรรมการแสดงอันเป็น ภูมิปัญญาของชาวบ้านอีสานทุกแขนงสืบไป

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 237)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่าการบอกให้อูหนูชนรุ่นหลังสืบต่อภูมิปัญญาพื้นถิ่น ไม่ใช่เพียงบอกให้ทำแต่เป็นการบอกเหตุผลและข้อดีประกอบว่า เหตุใดจึงต้องอนุรักษ์ แล้วจึงให้ตัวละครกล่าวว่าจะสืบต่อมรดก คล้ายเป็นการบอกผู้อ่านทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยตรง

นอกจากนั้น วรรณกรรมเรื่องนี้ยังสร้างให้ตัวละครทั้งเด็กและผู้ใหญ่เห็น ความสำคัญของหมอลำ แม้เป็นเด็กอายุเพียง 10 ขวบ อย่างฉัตรและแก้วก็อยากฝึกร้อง หมอลำ ดังข้อความว่า “ฉัตรเคียงคู่กับแก้วเข้ามาในห้อง ทั้งสองพูดคุยกันเรื่องฝึกเป่า แคนและหัดร้องหมอลำ... ไ้ตอนขึ้นต้น โ้ล่ห่นอ นื่เกือบอาทิตยัแล้ว ลุงไวพ้อเอ็งยัง บอกไม่ผ่านเลย” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 220)

นอกจากนี้ แม้การประกวดร้องเพลงระหว่างอูกับเดือนเต็มจะเป็นการ ประกวดร้องเพลงลูกทุ่งธรรมดา อันเป็นเพลงของภาคกลาง ไม่ใช่เพลงหมอลำจากภาค

อีสาน ผู้เขียนก็ยังให้เดือนเต็ม เด็กที่ถือว่าเป็นเด็กที่ดีในเรื่อง เลือกที่จะร้องเพลง “สาวอีสานรอรัก” ซึ่งมีความเป็นอีสานอยู่ในเนื้อเพลง การให้ตัวละครเด็กที่มีความสามารถในการร้องเพลงเลืกร้องเพลงลูกทุ่งแทนเพลงสตริงแสดงให้เห็นถึงการพยายามนำเสนอภาพการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในตัวละครเด็กเป็นอย่างมาก

หากพิจารณาการดำเนินเรื่องในช่วงต้น จะเห็นว่า ตัวละครเด็กทุกตัว ไม่ว่าจะเป็น ฉัตร แก้ว อีว เดือนเต็ม โหน่ง เข และกิมจ้อย ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความอยากอนุรักษ์หมอลำและความผูกพันต่อหมอลำเลย แต่ในช่วงท้ายของเรื่อง ผู้เขียนได้ใส่ให้ตัวละครเด็กเหล่านั้นเริ่มอยากร้องเพลงหมอลำ เช่น ฉัตรและแก้ว และตอนจบของเรื่องที่ตัวละครทุกตัวก็เข้าร่วมการแสดงหมอลำ

ในกรณีของผู้ใหญ่ ผู้เขียนสร้างให้ผู้ใหญ่ทั้งที่เคยและไม่เคยเป็นหมอลำต่างก็ต้องการฟื้นฟูศิลปปะพื้นบ้านหมอลำ ดังเช่นข้อความดังต่อไปนี้ที่เป็นคำกล่าวของ “ประธานค่ายเพลงจากกรุงเทพ” ที่เป็นชาวอีสานได้กล่าวไว้ จะเห็นได้ว่าการที่ผู้เขียนให้ประธานค่ายเพลงเป็นคนอีสาน แต่เปิดค่ายเพลงที่ กรุงเทพ เป็นผู้พูด ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ใหญ่หรือคนในสังคมที่ไม่ลิ้มรกรเหง้าของตนเอง แม้มีค่ายเพลงที่กรุงเทพ แต่ก็กลับมาช่วยฟื้นฟูศิลปปะพื้นบ้านของตน

ผมดีใจและภูมิใจที่หนุ่มกระโดนสาวกระแต ท่านมหาเพชรและหมอลำ กลอนเก่าแก่ระดับครูอย่างลุงไวได้ร่วมกันคิดฟื้นฟูดนตรีอีสานไม่ว่าพิณ แคน หมอลำ กลอน หมอลำเรื่อง นักร้องลูกทุ่ง และหมอลำซิ่งเพื่ออนุชนรุ่นหลังสืบทอดศิลปปะพื้นบ้านเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไปเพราะหมอลำหมอร้องเป็นมูลมัง (มรดก) ของบรรพชนชาวอีสานท่านมอบไว้ ซึ่งเราเป็นลูกหลานจะได้สืบทอดไปมิให้สูญหาย เสียหมอลำพิณแคนจะกล่อมแผ่นดินอีสานไปชั่ววันนิรันดร์ ผมในฐานะลูกอีสานคนหนึ่งที่จะ

ช่วยเหลือได้ก็ตั้งปณิธานว่าจะช่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านนี้ให้
คงอยู่สถาพรคู่แผ่นดินอีสานสืบไป

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 236)

การที่แนวคิดนี้ปรากฏผ่านทั้งตัวละครเด็กและผู้ใหญ่อาจสะท้อนให้เห็นถึง
ความเป็นพลเมืองของรัฐที่มีหน้าที่ต้องอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดย
ไม่เจาะจงว่าต้องเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ดังจะเห็นได้จาก *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*
(2555) ที่แสดงให้เห็นถึงพลเมืองดีในท้องถิ่นว่าจะต้อง “ช่วยกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต
ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 41)
รวมถึงแสดงให้เห็นว่าพลเมืองดีตามประเพณีไทยนั้นต้องอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ
ท้องถิ่นไว้ดังที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมและประเพณีไทยเป็นกิจกรรมที่สืบทอดมายาวนาน
และสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดีควรอนุรักษ์...รวมถึงประเพณีท้องถิ่นที่นิยมปฏิบัติกันในแต่
ละท้องถิ่น” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 38)

4. การไม่หลงในกระแสวัตถุนิยม

โครงเรื่องหลักของเรื่องนี้เกี่ยวกับสังคมที่หลงในกระแสวัตถุนิยม ตัวละครเกือบ
ทุกตัวล้วนไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ แต่ผู้เขียนให้น้ำหนักของตัวเรื่องไป
ที่เด็กมากกว่า กรณีของเด็ก ผู้เขียนหยิบประเด็นในสังคมมานำเสนอทั้งความต้องการ
โทรศัพท์มือถือ มอเตอร์ไซค์ และการจัดฟัน เพื่อสะท้อนประเด็นนี้ในวัยรุ่น ดังข้อความ
“นักเรียนหญิงชายในโรงเรียนปรารถนาอยากจะมีมอเตอร์ไซค์รุ่นใหม่เอี่ยมไว้
ครอบครอง” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 104) “อีกอย่างคือเครื่อง iPhone หรือ
โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่เอี่ยมอย่างที่สามารถดาวน์โหลดเพลงฟังดูหนังไทยภาพถ่ายคลิปเล่น
เกมเล่นอินเทอร์เน็ตจึงจะเป็นรุ่นที่นักเรียนวัยรุ่นต้องการ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น.
104) และ “ครูเชิญทันตแพทย์มาพูดในห้องประชุมให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับการจัดฟัน

แล้วจัดฟันเพราะเห็นนักเรียนชั้นมัธยมปลายหลงแพชชั่นตัดฟันจนเกิดเรื่อง” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 212)

นอกจากนั้น ยังทำให้เห็นว่าตัวละครที่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยมนั้น สุดท้ายก็ต้องทุกข์ใจดังเช่นที่ปองใจอยากมีเงินเพื่อดาวนัรธมเตอร์ไซค์จึงหนีไปกับเพื่อนแต่สุดท้ายกลับถูกหลอก หรือการที่เขอยากได้โทรศัพท์มือถือจนต้องขโมยของกิมจู

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นถึงตัวละครที่ไม่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยม คือพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอันเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงปลุกฝังเรื่องนี้ให้คนไทยเสมอ ตัวอย่างเช่น เดือนเต็มพอใจในเสื้อผ้าที่เดือนเต็มมีอยู่โดยไม่ไขว่คว้าหาเสื้อผ้าสวยงามอย่างผู้สมัครประกวดร้องเพลงคนอื่น โดยเฉพาะอิว ทั้งยังเป็นความเต็มใจที่จะถึบซาเล้งไปเรียนหนังสือ เพราะทราบดีว่าบ้านของตนไม่ได้มีเงินมากพอจะซื้อของฟุ่มเฟือย ดังข้อความ “ไม่ต้องเช่าหрокแม่ เราแค่ร้องเพลงประกวดทำไมจะต้องนุ่งสั้น ๆ ปักดินแพรวพราวเหมือนนักร้องอาชีพ แค่ร้องเพลงหากจะใช้เวลาก็คงไม่เกินสิบนาทีก็ลงเวทีแล้ว” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 85) จะเห็นว่าแม่บ้านของเธอจะมีฐานะยากจนแต่แม่ของเธอหรือ สีแพร ก็ยังอยากให้เดือนเต็มได้แต่งตัวขึ้นเวทีโดยไม่ได้คิดเสียตายนเงิน ทั้งที่สีแพรเต็มใจให้เดือนเต็มใช้เงินดังกล่าว แต่เดือนเต็มกลับพอใจใส่เสื้อผ้าที่มีอยู่ การให้แม่เป็นผู้เอ่ยปากชวนให้เข้าชุดเองและลูกปฏิเสธ เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของเด็กที่รู้จักความพอเพียงและประหยัดได้อย่างเด่นชัด

กรณีของตัวละครผู้ใหญ่ก็ปรากฏเช่นเดียวกัน ดังข้อความที่ว่า

ชาวไร่ชาวนาทุกครัวเรือนเมื่อรถหรือเครื่องจักรช่วยเก็บเกี่ยวแยกเมล็ดข้าวใส่กระสอบจนเก็บขึ้นยุ้งแล้วแทบจะไม่มีใครเหยียบย่ำสุ่มินทุ่งแปลงนาของตน ชาวนายุคเทคโนโลยีอาศัยเครื่องกลไถตลอดช่วงไถหว่านปักดำและเก็บเกี่ยวอย่างรีบทำรีบเสร็จต่างขาดความอดทนที่จะ

ทำงานหนักในไร่นาของตน การทำไร่นาแต่ละปีจึงลงทุนสูงเพราะ
ชาวนาต่างต้องการงานใช้แรงงานระหว่างหน้าแล้งอันยาวนานจึงไม่
มีชาวนาคนใดจะออกมาขุดบ่อเก็บกักน้ำไว้ปลูกพืชผักและผลไม้อื่น ๆ

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 134-135)

กรณีของผู้ใหญ่ วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้เสนอทางแก้ไขด้วยเศรษฐกิจ
พอเพียงเช่นเดียวกันแต่จะลงไปทำการเกษตร และแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเพิ่มเติมในแง่
ที่ว่าการทำงานเกษตรแบบพอเพียง แบบดั้งเดิมตามวิถีธรรมชาติและตามเกษตรทฤษฎีใหม่
คือสิ่งที่ดี เห็นได้จากข้อความที่พูดถึงการทำการเกษตรของพ่อมหาเพชรที่ทำตามแนวคิด
เกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ดังข้อความ

ในแปลงปลูกเขียวขจีบริเวณบึงนาด้านติดลำห้วยทุกหน้าแล้งหลังเก็บ
เกี่ยวรวง ข้าวพ่องจะปลูกผักต่าง ๆ ในแปลงนาโดยอาศัยน้ำจากลำห้วย
และน้ำในบ่ออีก 2 บ่อ...พอกล้นน้ำจะแห้งจากบ่อเลี้ยงปลาหลังดึงน้ำ
จากบ่อผักและต้นไผ่ยามหน้าแล้งปีต่อมาพ่อง้างรถขุดมาลอกลำห้วยที่
อยู่บริเวณที่นาของพ่องให้ลึกและยังขุดที่ปักน้ำเป็นแก้มลิงอีกสองจุดไว้
ใกล้ ๆ ลำห้วย

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 33-34)

จะเห็นว่าพ่อมหาสามารถจัดการพื้นที่ทำนาได้เป็นอย่างดี ทั้งยังทำแก้มลิง
ตามพระราชดำรัสเกษตรทฤษฎีใหม่ และยังเลี้ยงปลา โดยเฉพาะปลานิล ตามเกษตร
ทฤษฎีใหม่ ดังข้อความ “ไอ้โฮ ปลาในบ่อเยอะจังเลยฉัตร” แก้วร้องขึ้นพลางมองดูฝูงปลา
นिलที่ว่ายอยู่ในบ่อ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 35)

เมื่อพิจารณาแนวคิดนี้จะเห็นว่าการพยายามกล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
และการให้คนไม่หลงไปในกระแสวัตถุนิยมนี้เริ่มมีขึ้นหลังจากวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง ภาครัฐ

นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยเน้นการพัฒนาภาคชุมชนอย่างจริงจังเพื่อสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง” ที่มีรากฐานความรู้ที่ดี พร้อมปรับตัวให้เท่าทันโลก ดังจะเห็นได้ว่าหนึ่งในเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้คือ

... เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็งยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลกโดยการพัฒนาคณาภคน ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูประบบสุขภาพ สร้างระบบคุ้มครองความมั่นคงทางสังคมรวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชนให้เกิดการเชื่อมโยงการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืนมีการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสังคมไทย

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, น. จ-ฉ)

ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งสังคมที่คาดหวังนั้นคือ “สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็นทำเป็นมีเหตุผลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตรู้เท่าทันโลกเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสามารถสั่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, น. ง)

แม้เวลาจะผ่านมากกว่าทศวรรษและสภาพสังคมปัจจุบันก้าวหน้าและมีเทคโนโลยีต่าง ๆ มากขึ้น รวมถึงปัญหาการไม่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยมนี้จะได้รับการพูดถึงที่น้อยลงกว่าเก่า หรือเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง เช่น สมัยนี้อาจไม่ได้ให้ความสำคัญหรือกังวลกับเรื่องการอยากได้เครื่องเสียงดี ๆ แบบที่อ้าวอยากได้แบบที่ผู้เขียนกล่าวไว้ แต่แนวคิดเรื่องการไม่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยมและการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังคง

ปรากฏในสังคมเรื่อยมาและยังคงปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่อมา รวมถึงปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ที่ผู้เขียนแต่งขึ้นเมื่อปี 2561 และได้รับรางวัลในปี 2562 เช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าสภาพสังคมที่ผู้เขียนนำเสนอคือสภาพสังคมหลังภาวะวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นและความพอเพียง แต่แตกต่างกับสังคมปัจจุบันเล็กน้อยในเชิงความเข้มข้นของประเด็นดังกล่าวที่น้อยลงไปมาก และอาจมีรายละเอียดบางอย่างที่แตกต่างไป เช่น เพลงสตริงหรือเพลงแนวใหม่ไม่ได้เป็นสิ่งที่เข้ามาทำลายเพลงลูกทุ่งอีกต่อไป กลับเป็นเพลงสัญชาติอื่นมากกว่า

5. ความเป็นชนบทที่ดีกว่าเมือง

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ใช้นวนชนบทแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นฉาก ในเรื่องแสดงให้เห็นการพยายามทำให้ภาพของความเป็นชนบทที่บริสุทธิ์สวยงาม (Romanticized) เช่นเดียวกับที่จะเห็นได้ในวรรณกรรมสมัยก่อน ดังข้อความพรรณนาที่ว่า

มีน้ำใสเต็มหนองระลอกเป็นริ้วคลื่นยามต้องสายลมทุ่งพัดแรง ๆ ริม
ขอบ มีนกยางนกกินปลาเดินเยื้องย่างมองหากุ้งชิวปลาเล็ก ๆ กินริม
หนองที่ปกคลุมด้วย กอไผ่ป่าใบตกหนาเป็นที่ซุ่มตัวของนกกระจาบฝูง
ใหญ่บินกรุลงหากินเมล็ดพืช

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 10-11)

จะเห็นว่าภาพของชนบทที่ผู้เขียนเสนอเป็นภาพที่ดูอุดมสมบูรณ์และดูสวยงาม เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน ความเป็นชนบทและการทำการเกษตรอาจไม่ได้ดูสวยงามอย่างที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ แต่เต็มไปด้วยความแห้งแล้งและความลำบาก ดังที่เราจะเห็นได้ตามข่าวต่าง เช่น ข่าวที่ว่า “อีสาน” แล้งจัดส่งออกประกันรายได้ หอมมะลิ 9 ล้านตันวอนช่วยด่วน!” (ฐานเศรษฐกิจ, 2562)

ขณะที่ผู้เขียนให้ภาพของชนบทว่าเป็นภาพของความสวยงาม น่าอยู่ ผู้เขียนก็ให้ภาพของเมือง ทั้งในกรณีที่เป็นตัวเมืองจังหวัดและกรุงเทพฯ ในฐานะเมืองหลวง ดังข้อความที่กล่าวถึงตัวเมืองของจังหวัดหนึ่ง ดังนี้

เดือนเต็มจอดชาเลี้ยงแอบไว้ไหล่ถนนเพราะถนนสายคู่บึงกว้างเพียงแค่ว
รถยนต์สองคันแล่นสวนกันได้ยิ่งเป็นช่วงเร่งด่วนก่อนแปดโมงอย่างนี้
ถนนสายนี้จะคลาคล่ำไปด้วยรถจักรยานยนต์และรถยนต์ชนิดต่าง ๆ
โดยเฉพาะรถบัสเล็กและรถปิกอัพดัดแปลงเป็นสองแถวที่ขนเด็กจาก
หมู่บ้านนอกเขตเทศบาลเข้ามาเรียนในอำเภอ

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 217)

ส่วนภาพกรุงเทพฯ ก็นำเสนอในแง่ที่ให้กรุงเทพฯ เป็นสถานที่ที่คนชนบทจะถูก
หลอก ดังข้อความ “พอไปถึงกรุงเทพฯ ตอนใกล้ค่ำ เขาพาพบกับเพื่อนไปซังไว้บนชั้นสาม
ของตึกหลังหนึ่ง...บังคับให้พวกหนูขึ้นไปนอนบนเตียงด้วยแล้วจะข่มขืนหนูหนักมากตัว
สั่นแทบจะขาดใจตายจะหนีก็ไม่มีทางเพราะตึกมันสูงสงสารเพื่อนก็สงสาร” (โชติ ศรี
สุวรรณ, 2561, น. 233)

จะเห็นว่าแนวคิดอันเกี่ยวกับความเป็นชนบทและเมืองยังเป็นแนวคิดดั้งเดิมที่
แสดงให้เห็นว่าคนชนบทเป็นคนซื่อและชนบทเป็นเมืองที่บริสุทธิ์ ขณะที่คนกรุงเทพฯ เป็น
คนเจ้าเล่ห์ มีแต่จะหลอกลวงคนชนบททำให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่แย่ไป

กลวิธีการประพันธ์ใน *พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง*

กลวิธีการประพันธ์ที่สัมพันธ์กับการนำเสนอแนวคิดใน *พอมหา แม่ทางเครื่อง
ลูก(สาว)นักร้อง* มีดังนี้

1. การสร้างโครงเรื่อง

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้มีโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องย่อยซ้อนทับกันอยู่ โครงเรื่องหลักที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอคือพัฒนาการชีวิตของเด็กจากวัยหนึ่งไปสู่อีกรวัยหนึ่งหรือที่เรียกว่า Coming of age โดยใช้ฉากหลังเป็นสังคมที่กำลังอยู่ในช่วงระหว่างการเลือกว่าจะอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทยที่มีมาช้านาน หรือสังคมที่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยม ทั้งเรื่องแสดงให้เห็นถึงการที่เด็กและผู้ใหญ่หลงในวัตถุ อยากได้ อยากมีโดยไม่คำนึงว่ามีเงินเพียงพอหรือไม่ ตอนท้ายของเรื่อง แสดงให้เห็นถึงการที่เด็กและผู้ใหญ่เริ่มเห็นผลร้ายของการหลงไปในกระแสวัตถุนิยม เช่น การที่ให้เขและโหม่งกลับตัว ไม่อยากได้ของที่มีราคาแพงเกินกว่าที่พ่อแม่จะหาให้ได้ โครงเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องการไม่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยมดังที่ได้กล่าวไว้ และเสนอแนวคิดของความเป็นชนบทดีกว่าความเป็นเมือง ในแง่ที่แสดงให้เห็นว่าความเป็นชนบทผูกติดอยู่กับธรรมชาติที่ไม่นิยมวัตถุ ถึงแม้นิยมวัตถุในช่วงแรก ช่วงหลังตัวละครก็กลับใจ ขณะที่อำเภอเมืองและกรุงเทพฯ ผูกติดอยู่กับวัตถุและเงินอย่างรยยนต์ มอเตอร์ไซด์ และการหลอกลวงหากไปกรุงเทพฯ แล้วจะได้เงิน เพื่อนำเสนอถึงความบริสุทธิ์ของชนบท

โครงเรื่องย่อยในเรื่องมีทั้งโครงเรื่องอันเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรหลานและการอนุรักษ์หมอลำ โครงเรื่องย่อยแรก ปรากฏตลอดทั้งเรื่อง เพื่อนำเสนอให้เห็นแนวคิดเด็กที่ดีและผู้ใหญ่ที่ดี ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ในโครงเรื่องนี้ ตัวละครที่เป็นตัวละคร “ไม่ดี” ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จะไม่ปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าว แต่ช่วงท้ายของเรื่อง ตัวละครเหล่านี้ได้กลับใจมาปฏิบัติตามแนวคิดที่ผู้เขียนนำเสนอ เช่น ในตอนแรกเขและโหม่งไม่ยอมเรียนหนังสือ รังแกสัตว์ แต่ในตอนท้ายกลับทำสิ่งที่ตรงข้ามกัน อาจกล่าวได้ว่า โครงเรื่องย่อยนี้เป็นโครงเรื่องที่สำคัญเกือบเทียบเท่าโครงเรื่องหลัก เพราะปรากฏตลอดทั้งเรื่องและแสดงให้เห็นถึงแนวคิดดังกล่าวจำนวนมาก สอดคล้องกับความเป็นวรรณกรรมเยาวชนแบบดั้งเดิมที่ต้องการนำเสนอความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ที่ควรจะเป็น

โครงเรื่องย่อยเกี่ยวกับการอนุรักษ์หมอลำ ปรากฏเป็นช่วง ๆ ได้แก่ ตอนที่เอี้ยงอยากให้อั่วร้องเพลงหมอลำ ตอนที่เอี้ยงพาอั่วไปเยี่ยมชู้จากหนุ่มกระโดน-สาวกระแต และ

ตอนท้ายที่มีการถ่ายทอดสดหมอลำผ่านโทรทัศน์ เพื่อนำเสนอแนวคิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยดังที่ได้กล่าวไว้ ว่าตัวละครทุกตัวทั้งที่เคยและไม่เคยแสดงหมอลำช่วยกันรื้อฟื้นศิลปะดังกล่าว

โครงเรื่องหลักและโครงเรื่องย่อยเหล่านี้ มีข้อสังเกตว่าไม่ได้สอดคล้องกันอย่างแน่นอน เช่น โครงเรื่องย่อยเกี่ยวกับการอนุรักษ์หมอลำดูไม่ค่อยสอดคล้องกับโครงเรื่อง 2 โครงเรื่องแรก เพราะปรากฏเป็นช่วงและปรากฏน้อย ประกอบกับเมื่อพิจารณาชื่อเรื่องว่า “พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง” ในครั้งแรกผู้อ่านอาจคิดว่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการร้องเพลงหรือการรักษาศิลปะพื้นบ้านเป็นหลัก แต่เนื้อหาหลักกลับเกี่ยวกับโครงเรื่อง 2 โครงเรื่องแรก

2. การสร้างตัวละคร

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ใช้กลวิธีการสร้างตัวละครคู่เปรียบและสร้างให้ตัวละครมีพัฒนาการเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงแนวคิดต่าง ๆ ดังที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ดังนี้

2.1 การสร้างตัวละครคู่เปรียบ

ผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างตัวละครคู่ตรงข้าม หรือตัวละครคู่เปรียบซึ่งเป็นแนวคิดแบบขัดแย้งทวิลักษณ์ (Binary Opposition) ที่สิ่งต่าง ๆ ถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายและทั้ง 2 ฝ่ายนั้นจะมีคุณสมบัติต่างกัน ฝ่ายหนึ่งเป็นตัวละครที่อยู่ในกรอบความประพฤติดตามแนวคิดที่ได้วิเคราะห์มา เป็นตัวแทนของพลเมืองดีตามทัศนะของผู้เขียน อีกฝ่ายคือตัวละครที่ไม่อยู่ในกรอบความประพฤติ อาจถือเป็นพลเมืองกลุ่มที่เป็นปัญหาสังคมที่ควรต้องปรับเปลี่ยนให้กลับมาเป็น ‘พลเมืองดี’ ตามที่สังคมต้องการ ถือเป็นกลวิธีที่ช่วยนำเสนอแนวคิดที่ต้องการได้อย่างชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย เพราะการเปรียบเทียบจะทำให้เห็นถึงประเด็นได้ชัดเจน เหมาะสมกับการเป็นวรรณกรรมเยาวชน

ตัวละครคู่เปรียบในวรรณกรรมเรื่องนี้มีอยู่หลายตัวละคร ดังนี้

2.1.1 ตัวละครพ่อ

ตัวละครพ่อถูกแบ่งออกเป็นหลายระดับ แต่ในภาพรวมจะมีพ่อที่เป็นแบบอย่างได้ดีที่สุดและพ่อที่ไม่สมควรเป็นแบบอย่างเลย ตัวละครกลุ่มนี้ถือเป็นตัวแทนของพ่อหรือผู้นำครอบครัวในสังคมที่ควรเป็นเสาหลักในการทำมาหากินและสามารถปกป้องดูแลคนในครอบครัวได้ ดังตารางเปรียบเทียบ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะของตัวละครพ่อ

พ่อมหาเพชร	ลุงไว (พ่อของแก้ว)	พ่อของปองใจ	พ่อของเข
ขยันทำมาหากิน	ขยันทำมาหากิน	ขยันทำมาหากิน	ไม่ปรากฏ
รักครอบครัว	รักครอบครัว	รักครอบครัว	ไม่รักครอบครัว
สอนลูกอย่างถูกวิธี	สอนลูกอย่างถูกวิธี	สอนลูกผิดวิธี	ไม่ปรากฏ
ทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่	ไม่ได้เป็นเกษตรกร	ไม่ปรากฏ

แม้ตารางข้างต้นจะไม่ได้นำเสนอแบบ 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน แต่จากตารางจะเห็นว่า พ่อผู้มีลักษณะอุดมคติสูงสุดคือ พ่อมหาเพชร พ่อของอ้วนและฉัตร ผู้เขียนให้พ่อมหาเพชรเป็นผู้ที่ขยันทำมาหากิน ดังข้อความ “พ่อมหาเพชรของฉัตรเป็นคนขยัน...พ่อก็ลงแรงกายทำไปทีละนิดทีละหน่อย ถูทำนาก็ปลูกข้าว ถูแล้งปลูกผักต่าง ๆ ขาย” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 34) ขณะที่ไม่ปรากฏว่าพ่อของเขนั้นขยันทำมาหากิน นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นว่าพ่อมหาเพชรเป็นผู้ที่รักครอบครัวมาก ดังข้อความ “เห็นลูก ๆ และแม่บ้านรอคอยรับด้วยรอยยิ้มอิ่มใจของคนเป็นเมียแค่นี้พ่อก็สุขมากล้นหัวใจแล้ว” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 35) ขณะที่พ่อของเขนั้นเข้าเมืองไปแล้ว “หายสาบสูญไปจนกระทั่งบัดนี้” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 176) รวมทั้งยังเห็นว่าพ่อมหาเพชรเป็นผู้ที่สอนลูกอย่างถูกวิธี ดังจะเห็นได้จากการที่พ่อมหาเพชรสอนเด็ก ๆ ด้วยการอธิบายด้วยเหตุผล

และไม่ตามใจลูก ขณะที่พ่อของปองใจนั้นตามใจลูกจนลูกเคยตัว ดังข้อความ “เมื่อเข้าป่า ไทรไปหาพ่อแม่มันแล้ว มันก็บอกให้ป่าพาลูกสาวมันไปดาวนัรณมาซีไปโรงเรียนเสีย เดียว ลูกมันจะขาดเรียนหลายวัน” (โชติ ศรีสวรรณ, 2561, น. 139) จะเห็นว่าพ่อแม่ของปองใจไม่อธิบายให้ลูกทราบถึงเหตุผลและไม่สอนถึงสิ่งที่ควรจะทำ แต่ตามใจลูกด้วยการซื้อของให้เพื่อแลกกับการไปโรงเรียน นอกจากนั้น ยังเห็นว่าพ่อบุญเพชร์เป็นผู้ที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งดูไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นพ่อแม่ที่ดี แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับลุงไวก่อนที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ แก้ว ลูกของลุงไวก่อนได้กล่าวว่า “อยากให้พ่อทำอย่างนี้บ้าง” แก้วพูดขึ้นลอย ๆ เมื่อกวาดตามองรอบ ๆ กระพ้อมปลายนาของพ่อฉัตร” (โชติ ศรีสวรรณ, 2561, น. 39) จะเห็นว่า ความเป็นพ่อที่ดี “ที่สุด” จึงเป็นพ่อบุญเพชร์ที่มีคุณสมบัติทุกอย่างดีกว่าพ่อทุกคน

การเปรียบเทียบในตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวคิดผู้ใหญ่ที่ดีได้อย่างแจ่มชัด เห็นได้ว่าเมื่อพ่อบุญเพชร์เป็นพ่อตัวอย่างและบุคคลตัวอย่างในสังคม จึงกลายเป็นตัวละครเอกที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินเรื่องควบคู่ไปกับตัวละครเด็ก เป็นผู้ที่แก้ปัญหาและคลายปมของเรื่องทุกอย่างได้ ต่างจากตัวละครอื่นที่ไม่ได้มีบทบาทมากนักและอาจก่อให้เกิดปัญหาด้วยซ้ำ

2.1.2 ตัวละครแม่

ตัวละครแม่ในเรื่องนี้ไม่ได้ถูกแบ่งเป็นหลายระดับเช่นตัวละครพ่อ แต่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าแม่ที่ดีหรือแม่ตัวอย่างต้องมีคุณลักษณะเช่นเอี้ยง ส่วนแม่ที่ไม่เอาเป็นตัวอย่างคือแม่อย่างสีแพรว ดังตารางเปรียบเทียบ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะของตัวละครแม่

สีแพร	เอี้ยง
ขยัน	ขี้เกียจ
เป็นแม่บ้านแม่เรือน	ไม่เป็นแม่บ้านแม่เรือน
พอใจในสิ่งที่ตนมี	ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี
ประหยัด	ไม่ประหยัด

จากตารางจะเห็นว่า สีแพร ผู้เป็นแม่ของเดือนเต็มเป็นตัวละครแม่ที่ดี ขณะที่ เอี้ยง แม่ของอิวและฉัตรมีลักษณะที่ตรงข้ามกับสีแพรทุกอย่าง ในเรื่องจะเห็นว่าสีแพรนั้น ทำงานตลอด ทั้งงานบ้าน ขายของ ทำการเกษตร ดังข้อความ “พรงนี้มิใช่วันพระ แม่จึงไม่สั่งดอกดาวเรืองไปขาย” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 55) ขณะที่เอี้ยงนั้นกล่าวว่า “ฉันทำไมเป็น ปู ปลา ผัก ที่เกะกะไว้ปลูกไว้ ลูกสาวผู้ใหญ่บ้านเกะอย่างฉันขายไม่เป็น” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 47) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความขยันที่แตกต่างกันของทั้งคู่ หรือในแง่ของการเป็นแม่บ้านแม่เรือน จะเห็นว่า สีแพรดูเป็นแม่ที่มีเสน่ห์ปลายจวัก สามารถทำอาหารได้ ดังข้อความ “กลิ่นขนมเทียนที่เพิ่งนึ่งสุกร้อน ๆ จากซึ้งโยยตามแม่ออกมาจากครัว” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 85) ขณะที่เอี้ยงนั้นไม่มีความสามารถมากนัก ดังข้อความ “เชื้อไหม พ่อทำกับข้าวอร่อยกว่าแม่ กับข้าวบางอย่างแม่ทำไม่เป็น” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 40) นอกจากนั้น หากกล่าวถึงความพอใจในสิ่งที่ตนมีและความประหยัด จะเห็นได้ว่า สีแพรไม่ได้ซื้อเครื่องเสียงใหม่ให้ลูกดังข้อความ “คนเป็นมารดาเยี่ยมหน้าผ่านประตูมองเข้าไป เห็นลูกสาวกำลังซ่อมร้องและเดินจากเครื่องเล่นเทปเก่า ๆ ที่ซื้อไว้ฟังเพลงตอนลงทำนาทั้งฤดูดำนานและเก็บเกี่ยว” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 49) ขณะที่เอี้ยงกล่าวว่าต้องการจะซื้อเครื่องเล่นคาราโอเกะให้อิว แม้สามมีย่างมหาเพชรจะกล่าวว่าเงินไม่พอ เอี้ยงก็กล่าวว่า “พอหรือไม่พอก็ต้องซื้อ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 13) จากการเปรียบเทียบดังกล่าว จะเห็นว่า สีแพรมีความเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่พร้อม

สมบูรณ์กว่าเอียงในทุกด้าน ไม่เพียงเป็นการสนับสนุนแนวคิดผู้ใหญ่ว่าดีในกรณีของการเป็นแม่ที่ดี แต่ยังสนับสนุนแนวคิดเรื่องการไม่หลงไปในกระแสวัตถุนิยมด้วย

2.1.3 ตัวละครลูกชาย

ตัวละครลูกชายแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย นั่นคือ ฉัตรและแก้วซึ่งเป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่อง และโหม่งและเซซึ่งมีบทบาทสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการเป็นเด็กไม่ดีหรือเด็กเกเร ทั้งยังขบขันให้เห็นถึงความเป็นเด็กดีของฉัตรและแก้วได้มากขึ้นด้วย ดังตาราง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะของตัวละครลูกชาย

ฉัตร, แก้ว	โหม่ง, เซ
พอใจในสิ่งที่ตนมี	ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี
แบ่งเบาภาระบุพการี	สร้างปัญหาให้บุพการี
ไม่ปรากฏลักษณะทางกายภาพ	ลักษณะทางกายภาพผิดปกติ
รักการเรียน	ไม่รักการเรียน

จากตารางจะเห็นว่า ฉัตรและแก้วเป็นเด็กที่มีลักษณะตามแนวคิดเด็กที่ดีที่นำเสนอทุกประการ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้อดังกล่าว ขณะที่โหม่งและเซนั้นผิดจากแนวคิดความเป็นเด็กที่ดีที่ผู้เขียนเสนอ ดังจะเห็นได้จากการที่โหม่งอยากได้ไอโฟนจนไม่ยอมไปโรงเรียน ทำให้แม่เสียใจ ส่วนเซก็ขโมยไอโฟนของเพื่อน ดังข้อความ

โหม่งหัวหน้ากลุ่มเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนรุ่นเดียวกันขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กันแล้ว ยังตัวสูงใหญ่เข้าทำนองตัวใหญ่ไม่ถูกทหารเพราะเรียนข้าสมองที่อ่านหนังสือไม่ค่อยออกพอ ๆ กับเซซึ่ง

เป็นเด็กสายตาสั้นผิดปกติ เวลาเขาส่งถ้วยเตี้ยลงในโรงอาหารโรงเรียน สายตาของเขเหล่ไปอีกทาง แม่ค้าขนมจีนจึงรีบตักขนมจีนส่งให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มจึงเอามายั่วเขเล่นว่าไอ้เขาส่งถ้วยเตี้ยแต่ได้กินขนมจีนแทน...เป็นนักเรียนสมองทึบเรียนอ่อนเป็นเพื่อนคู่ค้าของโหน่งเพราะเป็นนักเรียนรุ่นเดียวกัน

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 25)

จะเห็นว่าโหน่งและเขไม่เพียงเรียนไม่เก่ง ซ้ำชั้นเรียน แต่ผู้เขียนยังให้โหน่งและเขมีกายภาพที่ผิดปกติจากมาตรฐานทั่วไป คือ สูงใหญ่เกินไป และสายตาสั้นผิดปกติ การใส่ลักษณะเช่นนี้ลงในตัวละครที่มีลักษณะผิดปกติจากความเป็นเด็กดีเป็นการใช้ความผิดปกติมาซ้ำเติมให้เห็นภาพที่แย่ของเด็กทั้งสอง ไม่เพียงเป็นการสร้างอคติทางกายให้เด็กแต่เป็นการซ้ำเติมว่าเด็กที่มีลักษณะเช่นนี้มักจะมีนิสัยที่ไม่ดี หรือ เด็กที่ไม่ดีมักจะมีลักษณะที่ผิดปกติจากความผิดปกติด้วย การแทรกส่วนนี้เข้ามาในตัวละครอาจกระทบความเป็นวรรณกรรมเยาวชนอุดมคติที่ต้องการสร้างให้เด็กที่อ่านมีจิตใจที่ดี เพราะการแทรกอคติทางกายภาพเหล่านี้อาจทำให้เห็นว่าการล้อเลียนเพื่อนที่มีลักษณะผิดปกติทางกายภาพเป็นเรื่องปกติ

อาจกล่าวได้ว่าโหน่งและเขคือตัวแทนของเด็กที่มีปัญหาที่ขัดต่อการพัฒนาของสังคมและควรได้รับการปรับเปลี่ยนนิสัยเช่นเดียวกับที่โหน่งและเขได้รับคำสั่งสอนจากพ่อมหาเพชรจนกลับเป็นคนดีด้วย เมื่อพิจารณาข้อนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่านอกจากพ่อมหาเพชรจะเป็นพ่อและผู้ใหญ่ต้นแบบของสังคมแล้ว พ่อมหาเพชรอาจเป็นตัวแทนของสังคมที่จะช่วยให้ทุกคนที่อยู่ในปกครองอยู่ในกรอบความประพฤติที่คิดว่าถูกต้อง

2.1.4 ตัวละครลูกสาว

ตัวละครลูกสาวแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายเช่นเดียวกับตัวละครลูกชาย เป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นว่าเด็กผู้หญิงควรมีลักษณะนิสัยอย่างไร และลักษณะอย่างไรที่ไม่อาจยอมรับได้ในสังคมทั่วไป เมื่อพิจารณาควบคู่กับตัวละครลูกชายก็น่าสนใจว่าเมื่อกล่าวถึงลักษณะ

ทั่วไปของเด็กชายกลับเป็นการกล่าวให้เห็นถึงความเป็นเด็กทั่วไปที่ควรกระทำ เช่น พอใจสิ่งที่ตนมี รักการเรียน ช่วยเหลือพ่อแม่ แต่เมื่อเป็นเด็กผู้หญิงกลับมีเรื่องการประพฤติดัวและการแต่งตัวตามวัยเสริมเข้ามาอย่างเฉพาะเจาะจง สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เขียนหรือสังคมทั่วไปที่คาดหวังหรือมีกรอบความประพฤติที่เข้มงวดต่อผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบบุคลิกลักษณะของตัวละครลูกสาว

เดือนเต็ม	อ๊ว
พอใจในสิ่งที่ตนมี	ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี
แต่งตัวและประพฤติตัวเหมาะกับวัย	แต่งตัวและประพฤติตัวเกินวัย

จากตาราง จะเห็นว่าเดือนเต็มมีลักษณะของความเป็นเด็กที่ดีตามแนวคิดดังกล่าว ในข้อแรก เห็นได้จากการที่เดือนเต็มพอใจที่จะใส่เสื้อผ้าเดิมที่มีอยู่ขึ้นประกวดร้องเพลง พอใจที่จะขี่ช้างเล่นไปโรงเรียน ขณะที่อ๊วไม่ต้องการใส่ชุดที่ใคร ๆ เห็นก็จำได้ ดังข้อความ “มันกลืนข้าวไม่ลงคอกก็เพราะขอเงินไปตัดชุดร้องเพลง...มันก็บอกว่าไม่ถูกใจทั้ง ๆ ที่ยังไม่ทันไปดูไหนจะกลัวว่าไม่สวยบ้างล่ะ กลัวไม่พอติดตัวบ้างล่ะ” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 65) นอกจากนี้ ขณะที่เดือนเต็มประพฤติตัวเหมาะสมตามวัยในแง่ที่แต่งกายเรียบร้อยดังที่ได้กล่าวไปแล้ว เดือนเต็มยังเลือกร้องเพลงสาวอีสานรอรัก เพลงดั้งเดิมและเต้นอย่างพอติ ขณะที่อ๊วนั้นเต้นเกินงามในความคิดของผู้เขียน ดังข้อความ “เดือนเต็มตามอารมณ์เพลงเพื่อความสวยงามมากกว่าจะเน้นการร้องเต้นอย่างเร้าร้อนจนผู้คนรอบเวทีให้ร้องกรีดกร๊าด ส่วนอ๊วร้องและเต้นเหมือนออกคอนเสิร์ต เรียกว่าทั้งเต้นทั้งโยกเหมือนเอวสะโพกติดสปริงจนหนุ่ม ๆ น้ำลายหกเชียวนะแม่” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 103) จากข้อความจะเห็นว่าเดือนเต็มเป็นเด็กหญิงตามขนบของไทย ที่ดูเรียบร้อยและไม่แสดงออกเกินกว่าความเป็นเด็ก แสดงให้เห็นถึงความเป็นเด็กหญิงที่ดีตามความเป็นไทยมากที่สุด ขณะที่ผู้เขียนให้อ๊วมีลักษณะตรงข้าม

2.1.5 ตัวละครเกษตรกร

ในเรื่องแสดงให้เห็นถึงการเป็นเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่และพอเพียง อย่างพอมหาเพชรที่ทำให้ผลผลิตงอกงามและได้เงินมากกว่าเกษตรกรคนอื่นที่ไม่ทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ และไม่พอเพียง จากข้อความ

มหาเพชรทอดตามองไปตามแปลงปลูกแตงโมจินตหราที่เขาเพิ่งทดลอง ปลูกปีแรกซึ่งเขียวช่อเต็มบึงนา ถัดไปเป็นแปลงปลูกข้าวโพดหวาน และข้าวโพดข้าวเหนียวรดน้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ทำให้พืชผักในแปลง นาของเขาเขียวช่อมองเพลินตา ...ดอกแตงกวาและดอกแตงโมตาม เครือขาวล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจสูงฝั้งและแมลงภูให้โฉบเฉี่ยวลงมา คลุกเคล้าเกษร

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 134)

จะเห็นได้ว่ามหาเพชรวางแผนมาอย่างดีว่าควรจะปลูกอะไรร่วมกันบ้าง ทำให้ การทำการเกษตรของมหาเพชรล้วนพึ่งพิงธรรมชาติ ขณะที่แปลงเกษตรของชาวบ้าน คนอื่น ๆ นั้น บรรยายว่า

ฟางแห้งหญ้าแห้งเป็นวงกว้างไกลสุดสายตานั้นมีแต่ประกายแดดเด่น ระยับ ... ไม่มีชาวบ้านใครจะออกมาชูดบ่อเก็บกักน้ำไว้ปลูกพืชผักและ ผลไม้อื่น ๆ ผักผลไม้อาหารประจำวันแต่ละมื้อก็ควักเงินในกระเป๋าซื้อ แม้แต่ผักสวนครัวที่จำเป็น... ชาวนาสี่มิลิชีวิตดั้งเดิมการปลูกผัก พื้นบ้านที่บรรพบุรุษเคยนำมาปลูกกินเองสิ่งที่ชาวนายุควัตถุนิยม ผู้บริหารในชีวิตประจำวันคือเงินเท่านั้น

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 134-135)

จะเห็นได้ว่ากลวิธีดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องการไม่หลงไปตามกระแสวัตถุนิยมและแสดงข้อดีของการทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ได้อย่างชัดเจน

2.2 การสร้างตัวละครให้มีพัฒนาการ

นอกจากกลวิธีการสร้างตัวละครคู่เปรียบ ผู้เขียนยังใช้กลวิธีการสร้างให้ตัวละครมีพัฒนาการ กล่าวคือ ตัวละครที่ไม่เป็นไปตามแนวคิด “เด็กที่ดี” และ “ผู้ใหญ่ที่ดี” กลับตัวมาประพฤติตามแนวคิดดังกล่าว เช่น ปองใจ ที่ท้ายที่สุดแล้วกลับมาเป็นเด็กในความดูแลของย่าอีกครั้ง จากเหตุการณ์ที่เธอโดนหลอกไปกรุงเทพ การกลับมาอยู่ในความดูแลของย่าด้วยความช่วยเหลือของมหาเพชรแสดงให้เห็นถึงการกลับมาอยู่ในแนวคิดของการเชื่อฟังผู้ใหญ่ หรือโหม่งและเข้ที่กลับมาเป็นเด็กเรียนหนังสือ เลิกขโมยของคนอื่น และมาทำงานกับพ่อมหาเพชรเพื่อหาเงิน จุดเปลี่ยนที่ทำให้เด็กทั้งสองกลับใจได้คือตอนที่พ่อมหาเพชรจับได้ว่าทั้งคู่แอบขโมยแตงโมจากสวนและโอโฟนของกิมจ๊วย มหาเพชรได้สอนทั้งคู่ด้วยการใช้ศีล 5 เข้าช่วย และสั่งสอนด้วยการอธิบายเหตุผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และบทบาทหน้าที่ในสังคมว่าสุดท้ายแล้ว ผู้น้อยจะปลอดภัยและดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องได้ก็ด้วยความช่วยเหลือของผู้ใหญ่

พัฒนาการของตัวละครปรากฏเพียงในตัวละครเด็กมากกว่า ส่วนตัวละครผู้ใหญ่ปรากฏเพียงว่าพ่อของแก้วหรือลุงไว ต้องการหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่นเดียวกับพ่อมหาเพชร ดังข้อความ “ลุงคิดอยากเลี้ยงปลาในนาบ้าง จะเริ่มยังไง” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 99) ส่วนตัวละครอย่างเอียงที่แสดงให้เห็นถึงตัวละครผู้ใหญ่ที่หลงไปในกระแสวัตถุนิยมอย่างชัดเจน ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ แต่ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความหลงในกระแสดังกล่าวดังข้อความ “ระยะนี้เอียงจะขับมอเตอร์ไซค์ไปเข้าสปา ลดน้ำหนัก อบผิวให้สวยใส นวดหน้า ฉีดฟิลเลอร์ลดริ้วรอยบนหน้า ร้านสปาและร้านเสริมสวยในตลาดอำเภอเมืองคือสถานที่ที่เอียงจะไปหลุกอยู่ทุกวัน” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2561, น. 202)

บทบาทของวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง*

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* มีบทบาทในเชิงสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เกิดขึ้น นัยหนึ่งคือการวิพากษ์วิจารณ์สังคมดังกล่าวว่ามีปัญหาและควรแก้ไขอย่างไรด้วยภาพที่ผู้เขียนนำเสนอว่าสังคมที่ดีกว่าควรเป็นเช่นไรซึ่งนำไปสู่การผลิตซ้ำวาทกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่ดี เด็กที่ดี และผู้ใหญ่ที่ดี ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดหรือวาทกรรมที่รางวัลวรรณกรรมของภาครัฐและภาคเอกชนไทยให้คุณค่าด้วย

จากแนวคิดที่ 1 และ 2 อันได้แก่ การเป็นเด็กที่ดี และการเป็นผู้ใหญ่ที่ดี การสร้างโครงเรื่องย่อยเรื่องการเลี้ยงดูบุตรหลาน และการสร้างตัวละครคู่เปรียบพ่อ แม่ และลูก สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมภายในเรื่องว่าเป็นสังคมไทยที่ยึดมั่นถ่อมถ่อมเรื่องความอาวุโส ซึ่งเด็กที่ดีจะต้องเป็นเด็กที่เชื่อฟังผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ที่ดีจะต้องเป็นผู้ใหญ่ที่น่านางและปกป้องเด็กได้

จากแนวคิดที่ 3 ถึง 5 อันได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การไม่หลงตามกระแสวัตถุนิยม และความเป็นชนบทที่ดีกว่าเมือง รวมถึงการสร้างโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องย่อยเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมหมอลำ สะท้อนให้เห็นว่าเป็นสังคมชนบทที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ทุนนิยม และความเป็นสมัยใหม่ ที่กำลังต่อสู้กับอิทธิพลใหม่ๆ ที่เข้ามาเพื่อดำรงรักษาความเป็นท้องถิ่นและความดั้งเดิมของสังคม

ภาพของสังคมที่สะท้อนจากแนวคิดและกลวิธีต่าง ๆ ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทยโดยทั่วไป แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงสังคมอุดมคติในทัศนะของผู้เขียนว่า จะต้องเป็นสังคมชนบทที่ไม่ยึดติดในวัตถุ สามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ด้วยการเกษตร และอยู่อาศัยกันแบบผู้ใหญ่เฒ่าและปกป้องผู้น้อย อีกทั้งทุกคนในสังคมภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นและไม่เสียอัตลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นไป ทั้งยังต้องรักและภูมิใจในความเป็นไทยด้วย ซึ่งเป็นลักษณะสภาพสังคมที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องอื่น ๆ ของโชติ ศรีสุวรรณ ด้วย เช่น *ความภูมิใจของลอย* (2532) ที่เล่าถึงชีวิตของลอยที่มีความสุขในบ้านชนบท ดังที่กล่าวว่า

ลอย เด็กชายวัย 13 ปี หลังจากเรียนจบ ป.6 จาก โรงเรียนในหมู่บ้าน
แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อในโรงเรียนมัธยมเช่นเพื่อน ๆ ที่มีฐานะดี ภารกิจ
ประจำวันที่ลอยพอจะช่วย แบ่งเบาพ่อแม่ได้ก็คือเลี้ยงเป็ด พ่อเลี้ยงเป็ด
ซึ่งกำลังไข่ออยู่ 200 ตัว ลอยต้อนเป็ดไปเลี้ยงที่หนองน้ำซึ่งห่างจาก
หมู่บ้าน 1 ว่วน้อยสีแดง ออกไปไกลโซทีเดียว บริเวณรอบหมู่บ้านมี
แหล่งน้ำอยู่หลายแห่ง สภาพคล้ายบึง มีกกพงอ้อขึ้นทึบ บริเวณรอบ ๆ
เป็นแอ่งน้ำมีจอก แหน สาหร่าย เหมาะที่จะให้เป็ดลงไปขบไชหาทุก
ชีวกิน เป็นอาหาร ถ้าเป็ดได้กินอาหารอุดมสมบูรณ์มันจะออกไข่ดี

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2532, น. 7-8)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่อง *ไผ่น้อย* (2533) ที่กล่าวถึงชีวิตของเด็กหญิงไหมที่
อาศัยในชนบท ช่วยเหลือการงานพ่อแม่อย่างแข็งขัน “พี่คำตันอยู่ในเมืองก็ต้องใช้เงิน
เปลืองสิลูก กินอยู่ต้องเสียเงินทั้งนั้นไม่เหมือนพวกเราอยู่บ้านนอกเที่ยวจับกบเขียดหาผัก
หญ้าตามไร่นาก็ได้กิน” (โชติ ศรีสุวรรณ, 2534, น. 10)

การพบแนวคิดพ้องกันกับวรรณกรรมเรื่องอื่นของผู้เขียนด้วย แสดงให้เห็นว่า
ลักษณะแนวคิดและบทบาทของวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้เป็นลักษณะเฉพาะของโชติ ศรี
สุวรรณ ที่มีกระแสถึงเด็กดีในสังคมชนบท ธรรมชาติ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ
ท้องถิ่น

วรรณกรรมเรื่อง *พอมหา แม่หางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* ยังมีบทบาทในการ
วิพากษ์วิจารณ์สังคมด้วย กล่าวคือ วิพากษ์วิจารณ์สังคมทุนนิยมไทยว่าวัตถุนอกกาย
อย่างสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลาย เช่น มอเตอร์ไซด์ เครื่องเสียง ฯลฯ และสังคมเมือง
ที่ละทิ้งความเป็นท้องถิ่น เกษตรกรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ดังเห็นได้จากแนวคิดการ
อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การไม่หลงตามกระแสวัตถุนิยม และความเป็นชนบทที่ดีกว่าเมือง
รวมถึงการแสดงให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการหลงไปในกระแสวัตถุนิยมและความ

เป็นสมัยใหม่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว อย่างหนึ่งสินที่แสดงผ่านตัวเอียง แม่ของอิ๋ว ว่าอยากมีเครื่องเล่นเสียงเครื่องใหม่จนแม้ไม่มีเงินก็ต้องซื้อให้ได้ ปัญหาการถูกทำร้ายร่างกายที่เกิดจากการเข้าไปหางานทำในเมืองหลวงอย่างกรุงเทพฯ อย่างการที่ปองใจหนียาไปกรุงเทพฯ แล้วโดนหลอกไปทำมิดีมิร้าย อันทำให้เห็นว่าการวิพากษ์วิจารณ์สังคมในเรื่องนี้ไม่ได้นำเสนอผ่านการพูดโดยตรงเท่านั้น แต่ยังนำเสนอผ่านผลร้ายที่ตัวละครได้รับจากสภาพสังคมดังกล่าว เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความกลัวและเห็นว่าลักษณะสังคมดังกล่าวเป็นสังคมอันไม่พึงประสงค์

การสะท้อนและวิพากษ์วิจารณ์สังคมดังกล่าวนี้ ยังแสดงให้เห็นอีกว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้กำลังผลิตซ้ำวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคมและกำลังร่วมเสนอคุณค่าของความคิดหนึ่ง ๆ ของสังคมด้วย

มิเชล ฟูกูต์ (Michael Foucault) อธิบายเรื่องวาทกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับมนุษย์ว่า

มนุษย์ถูกผลิตถูกกระทำจากโลกทางสังคมและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ... มนุษย์ไม่มีแม้แต่เอกภาพความเป็นตัวของตัวเอง อัตลักษณ์เฉพาะตัว แม้แต่เรือนร่างของมนุษย์ก็สามารถจำแนกได้เป็นส่วน ๆ ซึ่งแต่ละส่วนถูกกำหนดสร้างจากสังคมไม่ใช่จากโครงสร้างลึกลับในสมองแต่เป็นกลไกบางอย่างของอำนาจที่มากับวาทกรรม...นอกจากมนุษย์จะเป็นผลผลิตของเทคโนโลยีและอำนาจวาทกรรมแล้ว มนุษย์ยังตกเป็นเครื่องมือของวาทกรรมในการสร้างตัวตนมนุษย์ด้วยกันเอง กล่าวคือมนุษย์รับอำนาจของวาทกรรมแล้วนำกฎเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ที่วาทกรรมสร้างไปกำหนดมนุษย์ด้วยกันเองให้มีแบบแผน พฤติกรรมและความเป็นมนุษย์ในกรอบที่วาทกรรมอนุญาต มนุษย์ปฏิบัติต่อมนุษย์คนอื่นราวกับเป็นผู้อยู่ใต้บังคับตน

(Hoy, 2529, อ้างถึงใน อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2544, น. 6)

นอกจากนั้น อรวรรณ ปิรันธนีโอวาท ยังกล่าวว่า

ฟูโกต์เสนอข้อถกเถียงว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไม่สามารถก่อตัวดำรงอยู่หรือบังคับใช้ได้หากไม่มีการผลิตการสะสมการเผยแพร่และการทำหน้าที่ของวาทกรรม ถ้าไม่มีวาทกรรมว่าด้วยความจริงก็ไม่มีการใช้อำนาจ เราผลิตความจริงผ่านอำนาจ เราถูกบังคับให้ผลิตความจริงของอำนาจที่สังคมต้องการเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้ เราถูกบังคับให้ต้องสารภาพผิด อำนาจสร้างสถาบัน สร้างสาขาอาชีพและให้รางวัล เราถูกบังคับให้เชื่อว่าความจริงนำไปสู่การสร้างกฎหมาย สร้างวาทกรรมด้วยความจริงซึ่งช่วยสนับสนุนส่งเสริมอำนาจให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นและสุดท้ายเราถูกกำหนดตัดสินประณามจากประเทศโดยวาทกรรมว่าด้วยความจริงซึ่งจริง ๆ แล้วก็เป็นเพียงผลผลิตของอำนาจเท่านั้น

(อรวรรณ ปิรันธนีโอวาท, 2544, น. 140)

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดต่าง ๆ ที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ก็ถือเป็นวาทกรรมหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม การที่วรรณกรรมเรื่องนี้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวจึงถือเป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมหรือส่งต่อวาทกรรมสู่สังคมเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมเรื่องความอาวุโส หน้าที่และบทบาทของเด็กและผู้ใหญ่จากแนวคิดต่าง ๆ และกลวิธีการประพันธ์ที่ทำให้เห็นชัดเจนว่าเด็กที่ได้รับการยกย่องเป็นเด็กที่เชื่อฟังผู้ใหญ่อย่างเคร่งครัด ซึ่งถูกผลิตซ้ำทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเล่มอื่น ๆ ของผู้เขียน อาทิ *ไทม์น้อย* หรือที่ปรากฏในสุภาษิตไทย เช่น เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด รวมทั้งในสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น เพลงสำหรับเด็ก ที่ร้องว่า “สาม เชื้อพ่อแม่ครูบาอาจารย์... ห้า ยึดมั่นกตัญญู” และ “คำนิยม 12 ประการ” ดังเช่น “สาม กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์... แปด มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่” (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558) แนวคิด

เหล่านี้ยังปรากฏในวรรณคดีไทยและวรรณกรรมเยาวชนไทยเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น คำสอนที่ว่า “ครูบาสอนอย่าโกรธ โทษตนผิดจึงรู้” ใน *สุภาชีวิตพระร่วง* หรือในวรรณกรรมเยาวชนไทยหลายเรื่องก็แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่เป็นไปในลักษณะ ผู้ให้และผู้รับ ดังที่ หลุยส์ รามสูตร (2542) ได้กล่าวไว้ว่าผู้ใหญ่มีหน้าที่ให้และส่วนใหญ่เป็นไปด้วยความเต็มใจ ผู้รับซึ่งคือเด็กจึงต้องมีหน้าที่ขอบคุณหรือเคารพในความเป็นผู้ให้ของผู้ใหญ่ผ่านการแสดงความกตัญญู เชื้อฟ่ง และช่วยเหลือผู้ใหญ่อะไรก็ถือว่าเป็นเด็กและผู้ใหญ่ที่ดี และแม้แต่เอกสารของรัฐ อย่าง *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย* (2555) โดยสภาผู้แทนราษฎรก็ได้กล่าวว่า

บิดามารดาควรปฏิบัติต่อบุตรโดยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ไม่ให้ประพฤติชั่ว ส่งเสียให้เล่าเรียน สอนมารยาทที่ดีงามในสังคม ไม่ลงโทษโดยใช้ความรุนแรง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันบุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาโดยมีความกตัญญูทวนเวียน เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการของครอบครัว ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นต้น

(สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 39)

ครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ กิริยามารยาทต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี นอกจากนี้ ยังต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีเมตตา มีความยุติธรรม ปฏิบัติต่อลูกศิษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนลูกศิษย์ควรปฏิบัติต่อครูด้วยประพฤติตนเป็นคนว่านอนสอนง่าย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ขยันตั้งใจเรียน มีความกตัญญูทวนเวียน ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น

(สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, น. 40)

ใน *เยาวชนกับการมีส่วนร่วมพัฒนาประชาธิปไตย* (2561) ก็กล่าวไว้ว่า หนึ่งในคุณสมบัติของเยาวชนที่พึงคือ “กตัญญูต่อบิดา มารดาและผู้มีพระคุณ” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561, น. 21)

ตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดข้างต้นล้วนแสดงให้เห็นว่าการสะท้อนและการวิพากษ์วิจารณ์สังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเล่มนี้ยังคงผลิตซ้ำว่าทกรรมเรื่องความอาวุโสอยู่

นอกจากนั้น *พอมหา แม่ทางเคื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* ยังผลิตซ้ำว่าทกรรมที่ว่าสังคมเมืองโหดร้าย และสังคมชนบทบริสุทธิ์ จากการสร้างให้เห็นถึงผลเสียของเมืองที่กำลังกลืนกินท้องถิ่น และการที่คนในเมืองทำร้ายคนชนบท อย่างที่เคยเห็นในวรรณกรรมสมัยก่อนที่สร้างภาพให้เห็นว่าสังคมเมืองนั้นเต็มไปด้วยเรื่องโกหก หลอกลวง ที่พร้อมทำร้ายคนชนบทได้เสมอ เช่น *กวีนิพนธ์นางไม้* (2538) ของศักดิ์ศิริ มีสมสืบ ที่กล่าวถึงการที่ความเป็นเมืองเข้าทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นเมือง ทำให้หญิงสาวตามชนบทต้องถูกหลอกไปขายบริการ (ณัฐธิดา ศิริชัยยงบุญ, 2559, น. 47) ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการรักษาความเป็นท้องถิ่นไว้ แนวคิดเกี่ยวกับความดีงามของชนบทยังปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลเรื่องอื่น ๆ ด้วย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ อภันตริ กันเดช (2549) ที่พบว่าร้อยละ 63.28 ของวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลมีฉากหลังและเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชนบท เช่น เรื่อง *ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน* (2522) ที่เล่าถึงตัวละครเด็กที่ไม่มีความสุขที่ต้องเข้ามาเรียนในอำเภอที่เต็มไปด้วยความเจริญ *หมู่บ้านอาบจันทร์* (2544) ที่แสดงให้เห็นถึงความงดงามของประเพณีและวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ควรอนุรักษ์ นอกจากนี้ วาทกรรมดังกล่าวยังปรากฏในหลักสูตรการศึกษารายวิชาพลเมืองดี เกือบทุกระดับชั้นดังจะเห็นได้จากรายงานการวิจัย *การศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ* (2561) ว่าการร่วมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นหนึ่งในแบบสอบถามที่เด็กในสถานศึกษาต้องประเมินเพื่อนำไปสร้างหลักสูตรการศึกษารายวิชาพลเมือง

นอกจากวาทกรรมที่ปรากฏในเรื่องจะสอดคล้องกับวาทกรรมพลเมืองดีและเยาวชนที่ดีของรัฐดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น วาทกรรมเหล่านี้ยังสอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณาการได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวว่า “ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีและไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, น. 3) รวมถึงเมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมสำหรับเด็กแล้วจะต้องเป็นเรื่องที่ “เหมาะสมตามวัย” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, น. 3) จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้มีบทบาทในการสนับสนุนแนวคิดความเป็นพลเมืองของรัฐบาลในการกำหนดคุณค่า สอนและวางกรอบหน้าที่และบทบาทของเด็กผ่านการเสนอผ่านแนวคิดและตัวละครทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเปิดบังความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ในมิติอื่น ๆ ไป เช่น การคำนึงถึงสิทธิในการแสดงออกทางความคิดและการกระทำ ที่ไหลเวียนในสังคมเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งมิติความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ที่วรรณกรรมเรื่องนี้นำเสนอและมิติที่ผู้วิจัยกล่าวถึงก็ถือเป็นวาทกรรมอีกชุดหนึ่งเช่นกัน

สรุปผลการศึกษา

วรรณกรรมเรื่อง *พ่อมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง* เป็นวรรณกรรมเยาวชนที่นำเสนอแนวคิดอันหลากหลาย ทั้งการเป็นเด็กที่ดี การเป็นผู้ใหญ่ที่ดี การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การไม่หลงในกระแสวัตถุนิยม และแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นชนบทที่ดีกว่าเมือง แนวคิดเหล่านี้ นำเสนอผ่านกลวิธีการประพันธ์ต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างโครงเรื่อง การสร้างตัวละครโดยสร้างตัวละครคู่เปรียบและการสร้างให้ตัวละครมีพัฒนาการ

แนวคิดต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านกลวิธีการประพันธ์อันหลากหลายดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่านอกจากวรรณกรรมเรื่องนี้จะมีคุณค่าในการสร้างความบันเทิงแล้ว ยังมีคุณค่าในด้านการสะท้อนสังคมในทัศนะของผู้เขียนว่าเป็นสังคมชนบทที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสซึ่งกำลังได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองและกระแสวัตถุนิยมจึงต้องพยายามรักษาความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทยไว้ วิชาทฤษฎีวรรณคดีที่กำลังหลงใน

กระแสวัตถุนิยมจนเกิดปัญหาครอบครัวและชีวิต รวมถึงยังลืมรากเหง้าของตน ผลิตซ้ำวาทกรรมและวาทกรรมความประพฤติของคนในสังคม โดยเฉพาะหน้าที่และบทบาทของเด็กและผู้ใหญ่ โดยแสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนที่ดีควรเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ทั้งต้องช่วยเหลือและตอบแทนพระคุณของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัวหรือผู้มีพระคุณ ขณะที่ผู้ใหญ่ที่ดีจะต้องเป็นผู้ที่ปกป้อง สั่งสอน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ นอกจากนี้ วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ยังผลิตซ้ำวาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นชนบทที่บริสุทธิ์ที่ถูกความเป็นเมืองอันโหดร้ายย่ำยี เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการรักษาความเป็นท้องถิ่นไว้ วาทกรรมเหล่านี้ไม่เพียงปรากฏในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ของโชติ ศรีสุวรรณ แต่ยังปรากฏในวรรณกรรมของนักเขียนคนอื่น รวมถึงเอกสารราชการและหนังสือกระจายความรู้ของรัฐบาลซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณาการได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากกระทรวงศึกษาธิการข้อหนึ่งที่ว่า หนังสือที่จะได้รับรางวัลต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมและต้องเหมาะสมกับวัยของเด็ก จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ยังมีบทบาทสนับสนุนแนวคิดของรัฐบาลในการวางกรอบความประพฤติของเด็กและผู้ใหญ่ในสังคมด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *ที่มา เพลงหน้าที่ของเด็ก 10 อย่าง*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/surveillance/ewt_news.php?nid=820&filename=index
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *เพลงค่านิยม 12 ประการ*. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=1006
- คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ. (2508). *หนังสือวันเด็ก ปี 2508*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
- คณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ. (2514). *หนังสือวันเด็ก ปี 2514*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
- โชติ ศรีสุวรรณ. (2532). *ความภูมิใจของลอย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำสำนักพิมพ์
- โชติ ศรีสุวรรณ. (2533). *ไหมน้อย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำสำนักพิมพ์
- โชติ ศรีสุวรรณ. (2561). *พอมหา แม่ทางเครื่อง ลูก(สาว)นักร้อง*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำสำนักพิมพ์
- ฐานเศรษฐกิจ. (2562). “อีสาน” แล้งจัดล่ออดประกันรายได้ หอมมะลิ 9 ล้านตันนอนช่วยด่วน! สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2562 จาก <https://www.thansettakij.com>
- ณัฐธิดา ศิริชัยบุญ. (2559). “เมือง” ในกวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด(มหาชน) สำนักกิจการเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.) *โครงการประกวดหนังสือดีเด่นรางวัล “เซเว่นบุ๊คอวอร์ด” ครั้งที่ 18 ประจำปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563 จาก <https://7book.csrpcall.com/archives/com/content/407806>

- ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง เกณฑ์การประกวดหนังสือ
ดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2564. (2563). สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2563 จาก
http://academic.obec.go.th/images/news/1604302107_d_1.pdf
- เพ็ญญา คล้ายสิงโต. (2559). ภาษากับอุดมการณ์ : วาทกรรมนมแม่ในสังคมออนไลน์.
วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 35(พิเศษ), 167-183
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. (2544). สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม
2563 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3784
- รายงานการวิจัยการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2563 จาก
<http://www.bps.moe.go.th/research/fulltext/Citizen.pdf>
- วัชนี คำน้ำปาด. (2547). เด็ก กับความคาดหวังของรัฐบาล พ.ศ. 2502-2519.
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ศิริบุลย์ เถกิงสุข. (2543). การวิเคราะห์นวนิยายของโชติ ศรีสุวรรณ. (วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพฯ
- ศิริพร ศรีวรกานต์. (2551). วรรณกรรมเด็กของเยอรมันกับของไทยช่วงทศวรรษ
1980 และ 1990 : การศึกษาเปรียบเทียบ. (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชา
วรรณคดีเปรียบเทียบ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (พิมพ์
ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559).เยาวชนกับการมีส่วนร่วมพัฒนา
ประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2561). *โชติ ศรีสสุวรรณ*. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2562 จาก <https://ocac.go.th>

สถาพรบุ๊คส์. (2554). *ความภูมิใจของลอย*. สืบค้นเมื่อ 28 กันยายน 2563 จาก https://www.satapornbooks.co.th/SPBecommerce/product_detail/

หฤทัย งามสุด. (2542). *การศึกษาเปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาניתศศาสตร์พัฒนาการ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

อภันตรี กันเดช. (2549). *การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลตั้งแต่พ.ศ. 2506 ถึงพ.ศ. 2548*. วิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (2546). *กรอบการวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย*. (ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

ภาษาต่างประเทศ

Hoy, D.C. ed. (1986). *Foucault : A Critical Reader*. Oxford and New York: Basil Blackwell.